

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

22-6.2
20.11.23

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Юлія Михайлівна Макуха

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

«Організація та методика бухгалтерського обліку
зобов'язань»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник
к.е.н., доц. Микола ГОРОДИСЬКИЙ

(підпис)

Рецензент
д.фіолс. Дмитро ЗАХАРОВ

(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

(підпис)

Житомир
2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи відображення зобов'язань підприємства в бухгалтерському обліку	7
1.1. Характеристика зобов'язання як об'єкта бухгалтерського обліку	7
1.2. Класифікація зобов'язань в бухгалтерському обліку	15
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. Методичне забезпечення та організація бухгалтерського обліку зобов'язань на підприємстві	24
2.1. Організація бухгалтерського обліку зобов'язань	24
2.2. Відображення зобов'язань підприємства в бухгалтерському обліку	35
2.3. Організація та проведення аудиту зобов'язань підприємства	43
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. Рекомендації щодо вдосконалення бухгалтерського обліку зобов'язань	55
3.1. Процедури документування зобов'язань підприємства	55
3.2. Особливості процедур аудиту зобов'язань	61
Висновки до розділу 3	68
РОЗДІЛ 4 Корпоративна освіта як інструмент розвитку персоналу	69
4.1. Перспективи розвитку корпоративної освіти	69
4.2. Сучасні моделі корпоративного навчання	76
Висновки до розділу 4	81
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ВСТУП

Актуальність теми. Динамічний і складний характер сучасної господарської діяльності зумовлює прискіпливий підхід до обліку та аудиту зобов'язань підприємства. Оскільки фінансові розпорядники орієнтуються в дедалі складнішому економічному середовищі, точне представлення та всебічний аналіз зобов'язань стають ключовими для прийняття обґрунтованих рішень і довіри зацікавлених сторін. Робота спрямована на вивчення особливостей бухгалтерського обліку та аудиту, які стосуються багатогранної сфери зобов'язань підприємства.

Ефективний облік зобов'язань вимагає тонкого розуміння їхньої економічної сутності, класифікації та оцінки в контексті ділового середовища, що швидко розвивається. Водночас аудит зобов'язань підприємства вимагає стратегічного та системного підходу для забезпечення точності та достовірності фінансової інформації, представленої у фінансовій звітності.

Дослідження намагається розкрити теоретичні основи, які керують представленням зобов'язань у практиці бухгалтерського обліку, розглядаючи їх економічне значення та класифікацію. Крім того, він має на меті надати практичні рекомендації щодо вдосконалення процесів бухгалтерського обліку та оптимізації аудиторських процедур для вирішення проблем, пов'язаних із сучасною динамікою бізнесу. Таким чином, це дослідження прагне зробити свій внесок у постійний дискурс у сферах бухгалтерського обліку та аудиту, пропонуючи цінні ідеї та методології для підвищення прозорості, точності та ефективності управління зобов'язаннями підприємства.

Дослідженню цих проблем присвятили свої роботи вітчизняні вчені, такі як С.Л. Береза, Ф.Ф. Бутинець, О.О.Василик, А.М.Герасимович, І.О.Власова, О.Н. Волкова, С.Ф.Голов, Н.М.Давиденко, Д.А. Єндовицький, В.П. Завгородній, В.М. Івахненко, В.М. Костюченко, М.М. Коцупатрий, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, І.Д. Лазаришина, Н.М. Малюга, Є.В. Мних, О.А.Петрик, О.М. Петрук, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Л.В. Чижевська, М.Г.Чумаченко та ін.

Проведене дослідження наукових праць провідних вчених-економістів та практики господарської діяльності свідчить про те, що окремі теоретичні положення щодо трактування поточних зобов'язань є дискусійними, а низка важливих аспектів класифікації, визнання, оцінки, методики їх обліку та аналізу потребують уточнення та подальшого вдосконалення.

Отже, необхідність теоретичного обґрунтування й розробки системи інформаційного забезпечення управління поточними зобов'язаннями підприємства зумовили вибір теми дослідження та її актуальність.

Мета і задачі дослідження. Мета дипломної роботи полягає у поглибленні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аудиту зобов'язань підприємства. Для досягнення поставленої мети визначені та реалізовані наступні завдання:

- розкрити економічну сутність та зміст зобов'язань, а також їх класифікації як об'єкта обліку та аудиту;
- дослідити сучасний стан обліку та аудиту зобов'язань;
- розробити практичні пропозиції з удосконалення обліку та аудиту зобов'язань підприємства через удосконалення документування як елементу методу бухгалтерського обліку та розробку алгоритмів проведення аудиту.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методично-організаційних та практичних аспектів обліку та контролю короткострокових зобов'язань підприємства, спрямованих на забезпечення керівників інформацією для управління на мікро- та макрорівнях.

Об'єктом дослідження є процеси розрахунків за зобов'язаннями, чинна система їх обліку на підприємствах.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених у роботі завдань використано такі загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: теоретичного узагальнення, групування, класифікації й порівняння – під час розгляду теоретичних основ обліку та контролю поточних зобов'язань підприємств у сучасних умовах господарювання; індукції, дедукції, спостереження, зіставлення, аналізу та системного підходу – для вивчення проблемних аспектів організації і методики обліку та контролю; формалізації та моделювання – для

побудови бухгалтерського обліку поточних зобов'язань підприємств. Табличний та графічний прийом використовувалися для відповідної ілюстрації одержаних результатів.

Інформаційною базою дослідження стали: первинна документація, регістри обліку, фінансова звітність підприємства, нормативно-правові акти, статистичні матеріали Держкомстату України.

Особистий внесок здобувача. Основні положення, пропозиції та висновки, викладені у магістерській дипломній роботі є результатом самостійного наукового дослідження, комплексом теоретичних і практичних питань, пов'язаних з обліком та контролем поточних зобов'язань підприємства.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аудиту поточних зобов'язань на підприємстві.

Магістерська робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 85 сторінках друкованого тексту. Магістерська робота містить 16 таблиць, 22 рисунки. Список використаних джерел нараховує 113 найменувань і розміщений на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВІДОБРАЖЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

1.1. Характеристика зобов'язання як об'єкта бухгалтерського обліку

Узагальнюючи суть характеристики поточних зобов'язань, вважаємо, що науково обґрунтована класифікація зобов'язань підприємства за окремими видами необхідна для розуміння як ними керувати в обліковій інформаційній системі, тому повинна надаватися користувачам фінансової звітності для прийняття рішень і формування стратегії розвитку підприємства в майбутньому. Відповідно до вимог основного нормативного документа, який регламентує порядок обліку та класифікації зобов'язань в Україні, – П(С)БО 11 «Зобов'язання», правильний підбір класифікаційних ознак забезпечує повне висвітлення інформації про заборгованість для цілей управління та аналізу. Проте однозначність у критеріях розподілу зобов'язань відсутня, оскільки на більшості підприємств їх класифікують тільки з метою відображення у звітності, а відтак залишається не врахованою специфіка заборгованості. У результаті управлінський персонал не отримує необхідної аналітичної інформації. Саме тому на рис. 1.1 подано угруповання основних характеристик зобов'язання як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

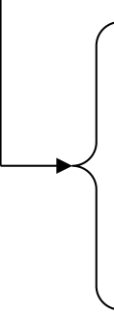
Характеристика зобов'язання як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності	
	заборгованість, що виникає в результаті минулих подій
	є результатом взаємовідносин з фізичними та юридичними особами
	зменшує ресурси підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
	зобов'язання документально підтверджені
	зобов'язання існують на цей момент
	суб'єкти зобов'язання ідентифіковані
	строк дії зобов'язання визначений

Рис. 1.1. Характеристика зобов'язання як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Джерело: [115, с. 42]

Групування зобов'язань за строком їх погашення, під час формування структури пасиву балансу має визначальне значення під час оцінювання платоспроможності підприємства за даними його фінансової звітності. Якщо під час аналізу звітності господарюючого суб'єкта виходимо з припущення безперервності його діяльності, то, оцінюючи платоспроможність підприємства, зіставляємо найбільш ліквідні активи з короткостроковими боргами.

Найбільш вдало теорію зобов'язань, на нашу думку, обґрунтував Рене Саватьє, який належав до прихильників положень юридичної категорії. В своїх дослідженнях він формулює загальну дефініцію обліку: «Бухгалтерський облік є, головним чином, відображення динаміки вимог та зобов'язань». Вчений зазначав, що вимоги відображаються в активі, зобов'язання – в пасиві балансу, а співвідношенням вимог та зобов'язань визначається економічна стійкість підприємства [98, с. 102].

Отже, для кожного періоду розвитку бухгалтерського обліку існували свої підходи щодо сутності та обґрунтованості категорії зобов'язань. Проте всі вони ґрунтувались на зобов'язальному праві.

Розглянемо тлумачення зобов'язань в нормативно-законодавчих документах. Сьогодні основними нормативними документами, які регулюють

зобов'язання в Україні, є Господарський та Цивільний кодекси. Методологічні засади формування інформації щодо зобов'язань в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 11 «Зобов'язання», П(С)БО 26 «Виплати працівникам», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» та ін. Тракткування поняття «зобов'язання» в законодавчо-нормативних документах наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «зобов'язання» в законодавчо-нормативних документах

№ п/п	Джерело	Визначення
1	Господарський кодекс України [21]	У ст. 173 Господарського кодексу України господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку
2	Цивільний кодекс України [113]	Статтею 509 визначено, зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості
3	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [80]	Зобов'язання - заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
4	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [64]	Зобов'язання - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
5	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [59]	Зобов'язання - існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди

Джерело: [98, с. 102]

У Великому бухгалтерському словнику наводять таке визначення: «зобов'язання – це оформлені договором громадянсько-правові відносини, в силу яких одна сторона зобов'язана виконати на користь іншої сторони певні дії або утриматися від певних дій. Зобов'язання завжди мають певний суб'єктивний склад, динамічність, владність змісту, цілеспрямованості, конкретність, санкціонованість» [9, с. 347].

Науковець В.В. Лаптев під господарським зобов'язанням розуміє врегульовані господарським законодавством відносини планово-вартісного характеру, в яких з метою досягнення встановлених планом результатів одна сторона зобов'язана на користь іншої вчинити певного виду господарсько-оперативні та (або) господарсько-управлінські (планово-організаційні) дії, а інша вправі вимагати їх вчинення [54, с. 146].

Вітчизняний учений В.В. Мушинський також розрізняє господарське зобов'язання від цивільного та наводить такі основні риси господарських зобов'язань, що відокремлюють їх від цивільних:

- 1) опосередковують господарську діяльність;
- 2) суб'єктами є юридичні особи, їх структурні підрозділи, громадяни-підприємці, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією [62, с.138]

З юридичної точки зору поняття «зобов'язання» є ширшим, ніж з бухгалтерської. Зобов'язання в праві виникає з договору, незалежно від того, відбулись вже певні дії щодо його виконання чи ні. В бухгалтерському обліку відображаються лише ті зобов'язання, що виникають із початком виконання договору, а не в момент його підписання. Також зобов'язання реєструються в бухгалтерському обліку лише тоді, коли виникає заборгованість.

Такі вчені, як Я.В. Соколов та М.Л. Пятова наводять такі основні відмінності поняття «зобов'язання» в юриспруденції та бухгалтерському обліку:

- зобов'язання в бухгалтерському обліку виникає не тільки з Цивільного кодексу, а й з інших галузей права: фінансового, трудового чи окремих законодавчих актів, що регулюють економічні відносини;

– поняття «зобов'язання» в праві та бухгалтерському обліку мають різний зміст;

– договір – тільки юридичний факт, тому в бухгалтерському обліку відображаються договірні зобов'язання в момент їх виконання, а не виникнення [88].

Розглянемо характеристику категорії зобов'язань за іноземними науковцями: (liability) – заборгованість підприємства, що виникає внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Вони виділяють такі необхідні риси, що визначають зобов'язання:

– поточні обов'язки одного чи кількох інших суб'єктів господарювання, що спричиняють врегулювання проблеми передачі чи використання в майбутньому активів на визначену дату, на випадок спеціальної події чи на вимогу;

– обов'язки підприємств сплачувати заборгованість в майбутньому;

– угода чи інша подія кредитування підприємства вже відбулася.

З вищенаведеного слідує, що поняття «зобов'язання» в бухгалтерському обліку має свої особливості та поєднує в собі економічний та юридичний аспекти. Так, дослідник Гойло Н.В. зазначає, що в господарському житті склад зобов'язань, відображених у бухгалтерському обліку, залежить від того, які теоретичні погляди покладені в основу бухгалтерських нормативних документів. Підставами виникнення зобов'язань в бухгалтерському обліку можуть бути як виконання договорів, укладених підприємством зі своїми контрагентами, так і обов'язок підприємства, що виникає на підставі нормативних актів (сплата податків, страхових внесків, штрафів, пені, неустойок, розрахунки з оплати праці, розрахунки з учасниками) [16, с. 26].

Отже, поняття зобов'язання в бухгалтерському обліку має ознаку господарського зобов'язання, оскільки виникає між суб'єктами господарювання, а також цивільного – існує у вигляді заборгованості з фізичними особами.

Кладієв В. [41, с. 164] зазначає такі умови виникнення правового зобов'язання: договір, в межах якого сторони домовляються про виконання

зобов'язання; наявність у законодавстві певних вимог, згідно яких підприємство має виконати певні дії; делікт – розмір зобов'язання визначається через обсяги нанесеної шкоди.

Традиційне зобов'язання – це зобов'язання, яке підприємство самостійно бере на себе в результаті своєї діяльності, коли:

– внаслідок минулих подій підприємство самостійно визнає, що при визначених умовах візьме на себе зобов'язання, навіть якщо при цьому не буде існувати правового зобов'язання;

– внаслідок яких у третіх сторін є певні обґрунтовані очікування відносно того, що підприємство виконає свої зобов'язання, та що вони можуть покладатися на ці очікування та діяти відповідним чином.

Отже, причини виникнення традиційних зобов'язань відрізняються від передумов визнання юридичного контракту чи інших формальних юридичних вимог. Також дослідимо трактування поняття «поточні зобов'язання» вітчизняними та іноземними вченими у спеціальній науковій літературі, виходячи з теми дослідження (табл. 1.2).

Згідно законодавчих вимог, поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Таблиця 1.2

Визначення поняття «поточні зобов'язання» в науковій літературі

№ п/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Бланк І. А. [8, с. 216]	Короткострокові фінансові зобов'язання - всі види залучених фінансових коштів, що використовує підприємство, із строком погашення основної суми боргу до одного року (короткострокові банківські кредити, короткострокові позики небанківських установ, емітовані короткострокові облігації підприємства, емітовані векселя, отримані товарні кредити, різні форми внутрішньої кредиторської заборгованості тощо)
2	Голов С.Ф., Єфіменко В.І. [18, с. 72]	Короткострокові зобов'язання (кредиторська заборгованість) включає в себе борги, які мають бути погашені впродовж року або одного господарського циклу незалежно від його тривалості

3	Грабова Н.Н. [22, с. 173]	Поточні зобов'язання - сума боргів, які належить сплатити підприємству іншим підприємствам, фірмам, а також громадянам, які є його кредиторами
4	Грішина О. [24]	Поточні зобов'язання - заборгованість, яка має бути погашена протягом поточного операційного циклу підприємства
5	Завадський І.С., Осовська Г.В., [30, с. 133]	Поточні зобов'язання - сума боргів, що належить сплатити підприємству, організації, установі. Поточні зобов'язання виникають в процесі господарської діяльності підприємства, організації, установи і свідчать про залучення коштів в господарську діяльність підприємства
6	Завгородній В.П. [32, с. 172]	Поточні зобов'язання - сума заборгованостей підприємства (організації) юридичним або фізичним особам (кредиторам), що має бути погашена протягом операційного циклу. Виникає внаслідок господарських стосунків між ними.
7	Житна І.П. [31, с. 112]	Поточні зобов'язання - сума заборгованості підприємства перед юридичними і фізичними особами
8	Кірейцев Г.Г. [40, с. 243]	Поточні зобов'язання - це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди
9	Поддєрьогі н А.М., Буряк Л. Д. [57, с. 198]	Поточні зобов'язання - складова капіталу підприємства, яка представляє собою вимоги до підприємства з боку фізичних та юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг
10	Ткаченко Н.М. [93, с. 153]	Поточні зобов'язання - заборгованість підприємства по оплатам іншим суб'єктам господарювання
11	Філімоненк ов О.С. [108, с. 234]	Поточні зобов'язання - це борги (заборгованість) підприємства, які виникають внаслідок придбання товарів та послуг в кредит, або кредити, які підприємство отримує для свого фінансування
12	Чабанова Н.В. [108, с. 179]	Поточні зобов'язання - це вимоги по відношенню до підприємств інших суб'єктів господарювання та отримання грошей, товарів або надання послуг

Джерело: [98, с. 102]

Проаналізувавши табл. 1.2, можна сказати, що більшість авторів визначають поточні зобов'язання як заборгованість підприємства, а також підкреслюють строк її погашення протягом операційного циклу.

Враховуючи вищенаведене, поняття «поточні зобов'язання» як категорію бухгалтерського обліку доцільно визначити так: «поточні зобов'язання» – це теперішня, визначена у вартісному вираженні та юридично регламентована заборгованість підприємства, яка виникла перед іншими фізичними та юридичними особами і буде погашена протягом операційного циклу підприємства, що спричинить зменшення економічних ресурсів підприємства.

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [90] при роз'ясненні поняття зобов'язань використовується такий термін як «минула подія», але трактування цього терміна у П(С)БО відсутнє. Визначення змісту першої та другої події за господарськими операціями наведено у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

**Зміст подій за господарськими операціями, пов'язаними із
виникненням та погашенням зобов'язань**

Господарська операція	Перша подія, що призводить до виникнення зобов'язань	Друга подія, що здійснюється з метою погашення зобов'язань
Одержання кредиту	Надходження на рахунок в банку грошових коштів	Погашення кредиту через переказ грошових коштів із рахунку в банку на рахунок банку-кредитора
Придбання запасів, приймання робіт, послуг	Надходження запасів, одержання робіт, послуг від постачальника (підрядника)	Оплата постачальнику (підряднику) вартості одержаних запасів, робіт, послуг
Продаж товарів, робіт, послуг	Одержання передоплати або авансу від покупців	Відвантаження товарів, робіт, послуг покупцям
Виробництво продукції, обслуговування та управління підприємством	Нарахування заробітної плати, внесків на пенсійне та соціальне страхування, податків, що списуються на витрати	Виплата заробітної плати, сплата внесків на пенсійне та соціальне страхування, сплата відповідних податків до бюджету
Відвантаження товарів, продукції, виконання робіт, послуг або одержання авансу від покупців	Нарахування податків, що підлягають сплаті до бюджету при одержанні доходу (ПДВ, акцизний збір)	Сплата податків, що підлягають нарахуванню до бюджету при одержанні доходу (ПДВ, акцизний збір)
Одержання прибутку	Нарахування податку на прибуток	Сплата податку на прибуток

Джерело: узагальнено автором

Основною складовою зобов'язань будь-якого підприємства є його кредиторська заборгованість. Економічна категорія «зобов'язання» значно ширша, ніж поняття «кредиторська заборгованість». Кредиторська заборгованість є одним із видів зобов'язань, оскільки такі зобов'язання, як забезпечення виплат відпусток, пенсійне забезпечення та інші види забезпечень, гарантійні зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання, зобов'язання за договорами, не підпадають під визначення кредиторської заборгованості. Зобов'язання мають одночасно юридичний та економічний характер. З точки

зору бухгалтерського обліку використання поняття «зобов'язання» є більш вузьким, ніж з юридичної. На практиці зобов'язання реєструються в обліку тільки в тому разі, якщо за ними виникає заборгованість, тобто зобов'язання, які передбачені договором і підлягають виконанню в майбутньому, не є заборгованістю і не відображаються в обліку. Отже, поточні зобов'язання виникають після отримання товарів, авансу та нарахування зарплати, податків, тобто як наслідок минулих подій.

Отже, зобов'язання – один із основних чинників, що впливає на ліквідність, кредитоспроможність і стійкість підприємства. Наприклад, величина поточних зобов'язань у співставленні з оборотними активами дозволяє визначити ліквідність підприємства; загальна сума зобов'язань у співставленні з валютою балансу свідчить про залежність підприємства від кредиторів; шляхом ділення власного капіталу на величину зобов'язань визначається рівень фінансової стабільності. Наявність зобов'язань вважається нормальним станом будь-якого діючого підприємства, оскільки вони є основою взаємозв'язків між суб'єктами господарювання. Раціональна організація обліку зобов'язань сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, прискоренню оборотності обігових коштів, а отже, поліпшенню фінансового стану підприємства, а правильно розроблена стратегія управління зобов'язаннями сприяє формуванню надійної і відповідальної репутації підприємства.

1.2. Класифікація зобов'язань в бухгалтерському обліку

Щоб глибше розкрити сутність поняття «зобов'язання» та вдосконалити управління ними, необхідно розглянути класифікацію зобов'язань, оскільки існують дискусійні питання щодо того, які саме пасиви слід відносити до складу зобов'язань та як їх класифікувати з метою оцінки фінансового стану підприємства [13, с. 103].

Класифікація зобов'язань (за Кесарчук Г.С.) представлена в табл.1.4. Така класифікація зобов'язань дасть змогу глибше зрозуміти їхню суть, а також допоможе бухгалтерам і керівникам отримувати різнобічну інформацію про заборгованість з метою ефективного ведення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Таблиця 1.4

Класифікація поточних зобов'язань (за Кесарчук Г.С.)

Критерії класифікації	Вид зобов'язання
1) Співвідношення прав і обов'язків суб'єктів	- Односторонні - Взаємні
2) Час виникнення	- Теперішні - Майбутні
3) Спосіб погашення	- Монетарні - Немонетарні
4) Вартість	- Відсоткові - Безвідсоткові
5) Вид діяльності	- Операційні - Фінансові - Ті, що виникли внаслідок іншого виду діяльності
6) Можливість оцінки	- Фактичні - Оціночні
7) Складність погашення	- Прості - Складні

Джерело: [38, с. 403]

Провівши аналіз і узагальнивши вищенаведені варіанти класифікації поточних зобов'язань, пропонуємо систематизувати різні її види з використанням наступних класифікаційних ознак (табл. 1.5).

Таким чином, запропонована класифікація враховує вісім основних ознак, за якими можна згрупувати поточні зобов'язання. Але, враховуючи те, що, згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, вважаємо за доцільне таку інформацію надавати розшифровкою показників балансу за розділом пасиву «Поточні зобов'язання» і відображати як окремий розділ у Примітках до річної фінансової звітності. Крім того, враховуючи вищевикладене, залежно від

інформаційного інтересу користувачів інформації про поточні зобов'язання за вищенаведеними ознаками класифікації, інформація може подаватись і в розгорнутому вигляді окремо у пояснювальній записці до річного звіту.

Таблиця 1.5

Класифікаційні ознаки поточних зобов'язань

Ознаки	Поточні зобов'язання
Характер виникнення	Зобов'язання, що виникли в результаті операційної діяльності Зобов'язання, що виникли в результаті іншої діяльності (фінансова, інвестиційна, інша діяльність)
Економічний зміст	Товарна заборгованість: за продукцію і товари; за послуги; за роботи . Нетоварна заборгованість: з оплати праці; за податками і зборами; за фінансовими операціями тощо.
Контрагенти	Банки й інші кредитно-фінансові установи Постачальники і підрядчики за товари, роботи, послуги Інші контрагенти: працівники; бюджет; позабюджетні фонди; учасники, власники; внутрішні розрахунки; інші.
Валюта зобов'язань	Національна Іноземна
Забезпеченість	Незабезпечені Забезпечені: вексель; застава; договір страхування; гарантія.
Дотримання строків погашення	Поточні зобов'язання, за якими термін оплати не настав Відстрочені поточні зобов'язання Прострочені поточні зобов'язання Поточні зобов'язання, за якими закінчився строк позовної давності
Ймовірність погашення	Сумнівні поточні зобов'язання Безнадійні поточні зобов'язання
Відображення в балансі	Реальні (балансові) Консенсуальні (позабалансові)

Джерело: узагальнено автором

Класифікація поточних зобов'язань мало чим відрізняється у вітчизняному обліку від класифікації зарубіжних країн. Різниця більше спостерігається у назві видів поточної заборгованості та конкретизації окремих

видів зобов'язань.

Для порівняння класифікація поточних зобов'язань в різних країнах згрупована у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Класифікація поточних зобов'язань у різних країнах	
Країна	Класифікація поточних зобов'язань*
Великобританія	<i>Письмово оформлені забезпечені позики, кредити банків та овердрафти;</i> <u>Аванси отримані;</u> Торгові кредити; <u>Переказні векселі до оплати;</u> Заборгованість перед іншими компаніями, в яких є частки участі; <u>Інші кредитори, в тому числі заборгованість по податках та соціальному страхуванню;</u> Доходи майбутніх періодів; Інвентаризація
США	Кредиторська заборгованість; <u>Короткострокові векселі;</u> <u>Дивіденди до виплати;</u> Нараховані зобов'язання, віднесені до витрат періоду; <u>Аванси та депозити, що повертаються;</u> Попередньо оплачені незароблені доходи; <u>Податкові платежі;</u> Умовні платежі; Частина довгострокової заборгованості, що підлягає погашенню в поточному періоді; Кредиторська заборгованість до запитання
Німеччина	Займи (в тому числі конвертуєми); Зобов'язання перед кредитними інститутами; <u>Аванси одержані;</u> Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками; <u>Вексельні зобов'язання;</u> Зобов'язання перед дочірніми організаціями; Зобов'язання перед залежними організаціями; <u>Інші зобов'язання, в тому числі за податками та в рамках соціального забезпечення</u>
Україна	Короткострокові кредити банків Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями Короткострокові векселі видані Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги Поточна заборгованість за розрахунками з одержаних авансів По розрахунках з бюджетом По розрахунках за позабюджетними платежами По розрахунках зі страхування По розрахунках з оплати праці По розрахунках з учасниками По внутрішнім розрахунках Інші поточні зобов'язання

Джерело: узагальнено автором

*Спільні види зобов'язань, що притаманні всім наведеним країнам:
за кредитами
перед постачальниками та підрядчиками
за векселями
за авансами одержаними
по податках та соціальному страхуванню
перед учасниками

Як видно з таблиці 1.8 з наведених класифікацій спільним серед класифікації поточних зобов'язань є зобов'язання за кредитами, перед постачальниками та підрядниками, за векселями, за авансами одержаними, за податками та платежами по соціальному страхуванню та перед учасниками.

При дослідженні структури американської системи обліку GAAP (General Accepted Accounting Principles (GAAP – загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку)), можна дійти висновку, що американська система обліку є складна і детальна, але має досить міцні позиції, у першу чергу, завдяки сильному американському ринку – найбільшому і розвиненому у світі, що пропонує емітентам найбільш вигідні на сьогодні умови залучення капіталу. Баланс американських компаній за GAAP в активі складається з двох частин: Оборотні активи і Необоротні активи. Порядок занесення статей активів визначається їх ліквідністю. У свою чергу, пасив балансу складається з наступних розділів: Короткострокові зобов'язання, Довгострокові зобов'язання, Власний капітал. Короткострокові зобов'язання складаються з трьох груп, що відображено на рисунку 1.2.

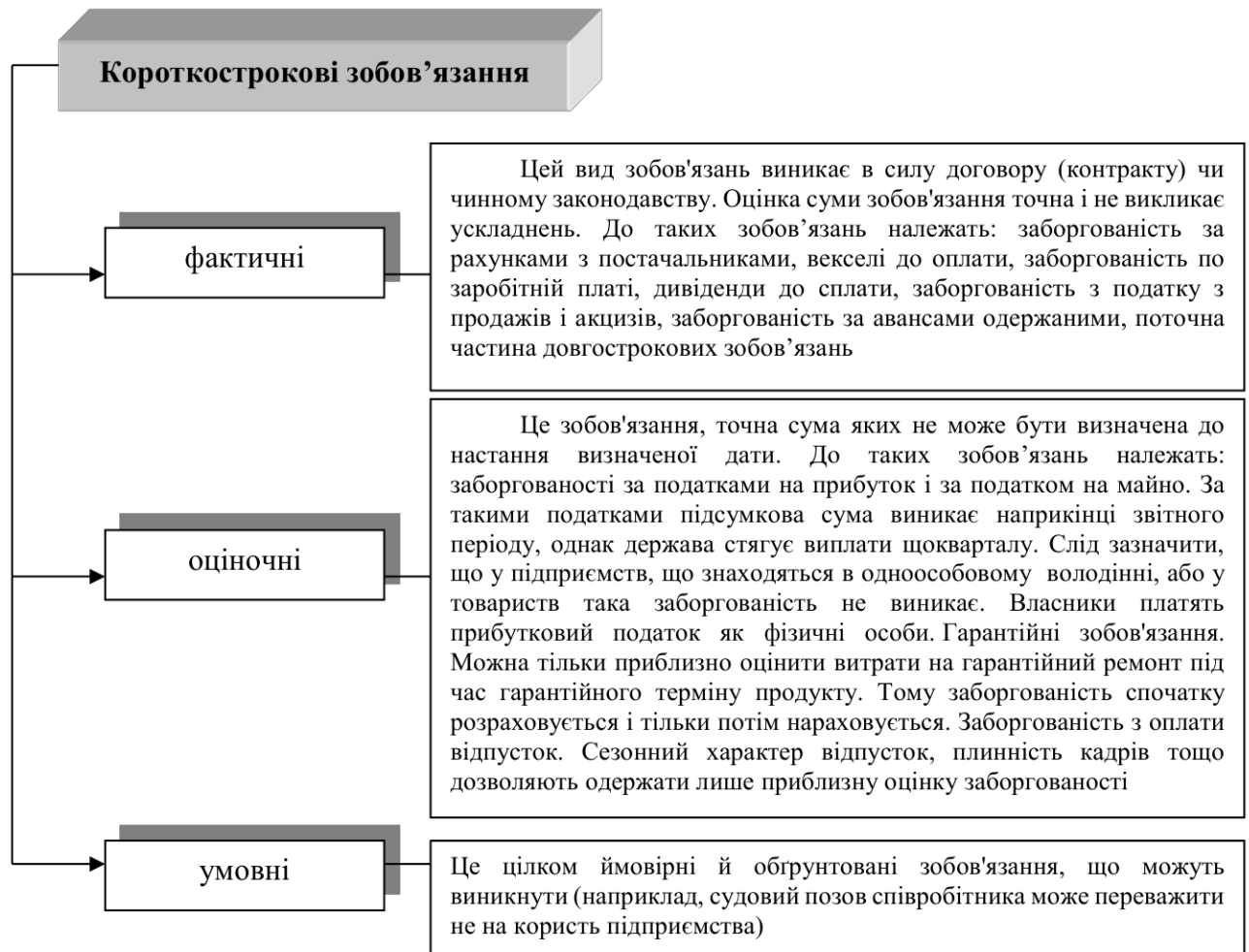

Рис. 1.2. Класифікація короткострокових зобов'язань за вимогами GAAP
Джерело: [92, с. 33]

Позитивним у структурі пасиву балансу за GAAP є те, що статті наводяться в порядку зростання строку їх погашення, оскільки під час проведення аналізу платоспроможності підприємства кредиторів цікавить саме можливість підприємства розраховуватись за своїми поточними зобов'язаннями.

У міжнародній та вітчизняній економічній практиці зобов'язання класифікують залежно від терміну їх погашення на:

- короткострокові (поточні) – це зобов'язання, які повинні бути погашені впродовж року (з дати складання річного балансу) або одного операційного циклу незалежно від його тривалості;

- довгострокові (не поточні) – це зобов'язання, термін погашення яких

складає більше одного року або операційного циклу.

Така класифікація допомагає інвесторам та кредиторам оцінити відносну ризикованість зобов'язань. Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» зобов'язання класифікують за сутністю:

- юридичне зобов'язання;
- конструктивне зобов'язання;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання.

Порівняльний аналіз показників з обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами представлено у таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Порівняльна характеристика обліку кредиторської заборгованості за національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Порівняльна ознака	Національні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
1	2	3
Стандарти, які регламентують облік кредиторської заборгованості	П(С)БО 11 «Зобов'язання», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Події після дати балансу», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»
Поняття кредиторської заборгованості	У НП(С)БО 1 надається визначення зобов'язань як категорії бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди	Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», кредиторська заборгованість: а) торговельна кредиторська заборгованість є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником; б) нарахування є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, включаючи суми, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток)

Визнання	Для визнання зобов'язання повинні бути дотримані дві умови: – якщо його оцінка може бути достовірно визначена; – існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення	Забезпечення слід визнавати, якщо: а) суб'єкт господарювання має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події; б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання; в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання
Оцінка	Кредиторська заборгованість оцінюється за сумою укладеного договору та відображається в балансі за: – сумою погашення (поточні зобов'язання); – теперішньою вартістю (довгострокові зобов'язання, на які нараховується відсоток)	За міжнародними стандартами первісною оцінкою фінансових та інших зобов'язань і їх відображення у фінансовому обліку та фінансовій звітності є їх справедлива вартість за додаванням витрат за операцією. Амортизована собівартість зобов'язання – це сума, за якою зобов'язання оцінили при первісному визнанні, мінус виплати основної суми боргу, плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, мінус будь-яке часткове списання.
Розкриття інформації у звітності	Кредиторська заборгованість відображається у пасиві балансу за сумою погашення	Зобов'язання відображаються в пасиві балансу як сальдо по рядку «Рахунки до сплати» в розділі «Кредиторська заборгованість». При цьому різниця відображення в балансі полягає лише у відмінності структури статей вітчизняної та міжнародної звітності

Джерело: [5, с. 30]

Отже, з позиції бухгалтерського обліку зобов'язання – це джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У майбутньому заборгованість за зобов'язаннями має бути погашена шляхом передачі певних активів або послуг. Таким чином, зобов'язання – це вимоги кредиторів стосовно активів підприємства. Наявність зобов'язань – (боргів) зменшує економічні вигоди підприємства і його капітал.

Висновок до розділу 1

В 1 розділі досліджено теоретичні основи відображення зобов'язань у системі бухгалтерського обліку підприємств. Вивчення характеристик зобов'язань як об'єктів бухгалтерського обліку та їх класифікації сприяло розумінню того, як зобов'язання відображаються у сфері бухгалтерського обліку. Характеристика зобов'язань як об'єктів бухгалтерського обліку, висвітлила їхні відмінні риси та критичну роль, яку вони відіграють в бухгалтерському обліку підприємств. Розбираючи природу зобов'язань, це дослідження заклало основу для більш повної оцінки їх впливу на фінансову звітність і процеси прийняття рішень. Це розуміння має важливе значення як для практиків, так і для науковців, оскільки воно формує теоретичну основу для точного представлення зобов'язань у сфері бухгалтерського обліку.

Крім того, дослідження класифікації зобов'язань у бухгалтерському обліку дало цінну інформацію про різноманітні категорії та типи зобов'язань. Теоретична база сприяє розвитку системного підходу до класифікації зобов'язань, сприяючи більш організованому та інформативному представленню у фінансовій звітності. Ця система класифікації має вирішальне значення для підвищення прозорості та порівнянності фінансової звітності, дозволяючи зацікавленим сторонам робити обґрунтовану оцінку фінансового стану підприємства. Дослідження сприяє теоретичному розумінню того, як зобов'язання відображаються в системі бухгалтерського обліку, надаючи структуру, яка може інформувати та формувати бухгалтерську практику.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організація бухгалтерського обліку зобов'язань

Для обліку й узагальнення інформації про зобов'язання за короткостроковими кредитами банку передбачено рахунок 60 «Короткострокові позики».

На ньому ведеться облік розрахунків в національній та іноземній валютах, за кредитами банків, термін повернення яких не перевищує 12 місяців від дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув.

Рахунок 60 «Короткострокові позики» має такі субрахунки:

- 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»;
- 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті»;
- 603 «Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті»;
- 604 «Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті»;
- 605 «Прострочені позики в національній валюті»;
- 606 «Прострочені позики в іноземній валюті».

Можна узагальнити документування розрахунків з банками за кредитами в наступному вигляді (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Документування розрахунків за кредитами банків

Джерело: : [74, с. 52]

Рахунок 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» призначено для узагальнення інформації про стан розрахунків за поточними зобов'язаннями, переведеними зі складу довгострокових, при настанні строку погашення протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Рахунок 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» має такі субрахунки:

- 611 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті»;
- 612 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті».

Проаналізувавши різні підходи до побудови методики бухгалтерського обліку вексельних операцій, можна зробити висновок, що в сукупності вони зводяться до двох альтернативних підходів, а саме:

1. Вексель як забезпечення дебіторської або кредиторської заборгованості. У даному випадку при обліку векселів не використовуються окремі синтетичні рахунки. Бухгалтерський облік заборгованості, забезпеченої одержаними та виданими вексями, ведеться на рахунках обліку розрахунків з дебіторами або кредиторами.

2. Вексель як окремий цінний папір. Господарські операції, пов'язані з

обліком векселів, відображаються на окремих синтетичних рахунках - 34 «Короткострокові векселі одержані», 51 «Довгострокові векселі видані», 62 «Короткострокові векселі видані» та єдиний субрахунок - 182 «Довгострокові векселі одержані». Одержання чи видача векселя розглядається, з одного боку, як завершення розрахунків з дебітором чи кредитором, а з іншого - як придбання нового майна. Аналіз національних П(С)БО дозволив виявити застосування для цілей бухгалтерського обліку різних методів оцінки одержаних векселів при зарахуванні на баланс: за фактичною вартістю придбання; за номінальною вартістю векселя.

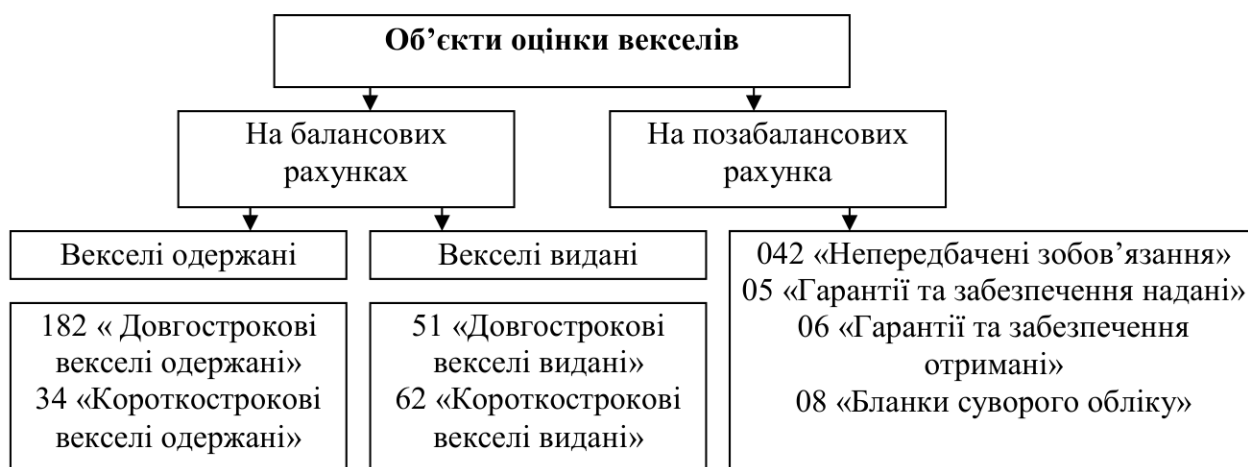

Рис. 2.2. Об'єкти оцінки векселів

Джерело: узагальнено автором

На рахунку 62 «Короткострокові векселі видані» ведеться облік розрахунків за заборгованістю постачальникам, підрядникам та іншим кредиторам за одержані сировину, матеріали, товари, послуги, роботи та за іншими операціями, на яку підприємством видані векселі.

Рахунок 62 «Короткострокові векселі видані» має такі субрахунки:

- 621 «Короткострокові векселі, видані в національній валюті»;
- 622 «Короткострокові векселі, видані в іноземній валюті».

За кредитом рахунку 62 «Короткострокові векселі видані» відображається видача векселів в забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників та інших кредиторів та в забезпечення інших операцій, за дебетом – погашення

заборгованості за виданими векселями, її списання. Аналітичний облік ведеться за кожним виданим векселем та за строками їх погашення.

Рис. 2.3. Функція обліку щодо використання векселів

Джерело: узагальнено автором

У обліковому процесі розрахунки з постачальниками і підрядниками відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який містить наступні субрахунки:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;
- 633 «Розрахунки з учасниками промислово-фінансових груп».

Сам процес постачання як об'єкт обліку складається із закупівлі та організації зовнішнього надходження матеріалів, компонентів чи готових продуктів від постачальника на підприємства, склади чи роздрібні магазини.

Процес обліку поточних зобов'язань перед постачальниками та підрядниками відображено на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Синтетичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками

Джерело: : [104, с. 181]

Інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємств. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками представлені в III розділі «Поточні зобов'язання і забезпечення» пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги». Цей вид зобов'язань відображається також у Звіті про рух грошових коштів, а саме у формі № 3 в I розділі «Рух коштів у результаті операційної діяльності» рядком 3100 «Витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг)» та у формі № 3-н в однойменному розділі рядком 3560 «Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань».

Склад інформаційних джерел для здійснення обліку та перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками наведено на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Інформаційна база внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками

Джерело: [6, с. 78]

Як свідчить практика, рахунок 63 не дозволяє отримувати оперативну інформацію для управління фінансово – розрахунковими операціями, оскільки не показує заборгованості за кожним договором, не характеризує поточну заборгованість, термін сплати якої ще не настав, а яка вже – прострочена.

В табл. 2.1 запропоновано групування рахунків за виконанням умов погашення заборгованості перед постачальниками та підрядниками

Таблиця 2.1

**Запропоновані рахунки обліку розрахунків з постачальниками і
підрядниками**

Рахунок обліку	Субрахунок першого порядку	Субрахунок другого порядку
63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	631.1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»
		631.2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»
		631.3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»
	632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»	632.1 «Заборгованість перед іноземними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»
		632.2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками»
		632.3 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками»
	633 «Розрахунки з вітчизняними підрядниками»	633.1 «Заборгованість перед вітчизняними підрядниками, термін сплати якої ще не настав»
		633.2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними підрядниками»
		633.3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними підрядниками»
	634 «Розрахунки з іноземними підрядниками»	634.1 «Заборгованість перед іноземними підрядниками, термін сплати якої ще не настав»
		634.2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними підрядниками»
		634.3 «Прострочена заборгованість перед іноземними підрядниками»
	635 «Розрахунки з учасниками ПФГ»	635.1 «Заборгованість за розрахунками з учасниками ПФГ, термін сплати якої ще не настав»
		635.2 «Відстрочена заборгованість за розрахунками з учасниками ПФГ»
		635.3 «Прострочена заборгованість за розрахунками з учасниками ПФГ»

Джерело: запропоновано автором

Зазначене групування рахунків сприятиме покращенню внутрішньогосподарського контролю за кредиторською заборгованістю за суб'єктами постачання та термінами оплати, а також спростить звірку відомостей за об'єктами постачання (видами товарно-матеріальних цінностей, одержаними роботами та послугами).

Організація аналітичного обліку розрахунків з постачальниками має

забезпечити можливість отримання необхідних даних по: акцептованим та іншим розрахунковим документам, термін оплати яких не настав; виданим вексям, термін оплати яких не настав; неоплаченим в строк розрахунковим документам за невідфактурованими поставками; простроченим оплатою вексям; отриманим комерційним кредитами.

В цілому раціональна організація обліку та контролю потенційних постачальників та стану розрахунків з ними сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, виконанню зобов'язань по поставках продукції в заданому асортименті і якості, підвищенню відповідальності за дотримання платіжної дисципліни, скороченню дебіторської та кредиторської заборгованості, прискоренню оборотності обігових коштів а, відтак, поліпшенню фінансового стану підприємства.

Далі зупинимось більш детально на висвітленню особливостей обліку розрахунків за податками і платежами. Розрахункові операції за податковими платежами перед бюджетом як об'єкти обліку та аудиту входять до складу більш синтезованої групи, тобто є однією зі складових загальної сукупності розрахункових операцій. Діюче законодавство дає змогу сільськогосподарським товаровиробникам обирати систему оподаткування, яка представлена трьома варіантами.

З метою представлення повного складу об'єктів обліку розрахункових операцій із бюджетом за податковими платежами доцільно розробити класифікацію податкових платежів, платником яких є аграрні підприємства, за двома напрямками: специфічні об'єкти оподаткування та неспецифічні (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Класифікація податкових платежів для визначення об'єкта оподаткування в сільському господарстві

1. Специфічні складові для визначення об'єкта оподаткування в розрізі податкових платежів	
податок на прибуток	доходи та витрати, визначені за правилами П (С)БО; різниці, які виникають відповідно до положень Податкового кодексу України
єдиний податок 3-ї групи	доходи та витрати, визначені за правилами П (С)БО

податок на додану вартість	податкові зобов'язання з ПДВ, податковий кредит із ПДВ
податок на доходи фізичних осіб та військовий збір	загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід; доходи з джерела їхнього походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їхнього нарахування (виплати, надання); іноземні доходи – доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України
плата (податок) на землю	земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні; земельні частки (паї), які перебувають у власності
2. Неспецифічні складові для визначення об'єкта оподаткування в розрізі податкових платежів	
єдиний податок 4-ї групи	площа сільськогосподарських угідь
	нормативна грошова оцінка одного гектара с.-г. угідь
податок на додану вартість (за правилами 2015р.)	податкові зобов'язання з ПДВ, податковий кредит із ПДВ, визначені за нормами ст. 209 Податкового кодексу України (станом на 01.01.2015р.)
податок на додану вартість (за правилами 2016р.)	податкові зобов'язання з ПДВ, податковий кредит із ПДВ, визначені за нормами ст. 209 Податкового кодексу України (станом на 01.01.2016р.)
екологічний податок	обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти; обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів(класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання

Джерело: узагальнено автором

Вважаємо за доцільне окреслити основні законодавчі аспекти щодо обліку податків і зборів. Результати дослідження нормативно-правових актів та юридичної, економічної наукової літератури з проблем оподаткування підприємств показали, що нині існує кілька основних типів проблем, які виникають у вітчизняних підприємств при виконанні зобов'язань за податками і зборами. їх можна умовно об'єднати у три типи: юридичні, методичні та організаційно-практичні (рис. 2.6).

Подолання наслідків затяжної світової фінансової кризи можливо за умови перегляду існуючих концептуальних підходів щодо державного регулювання економіки та формування ефективної податкової політики для створення сприятливого конкурентного середовища вітчизняним підприємствам.

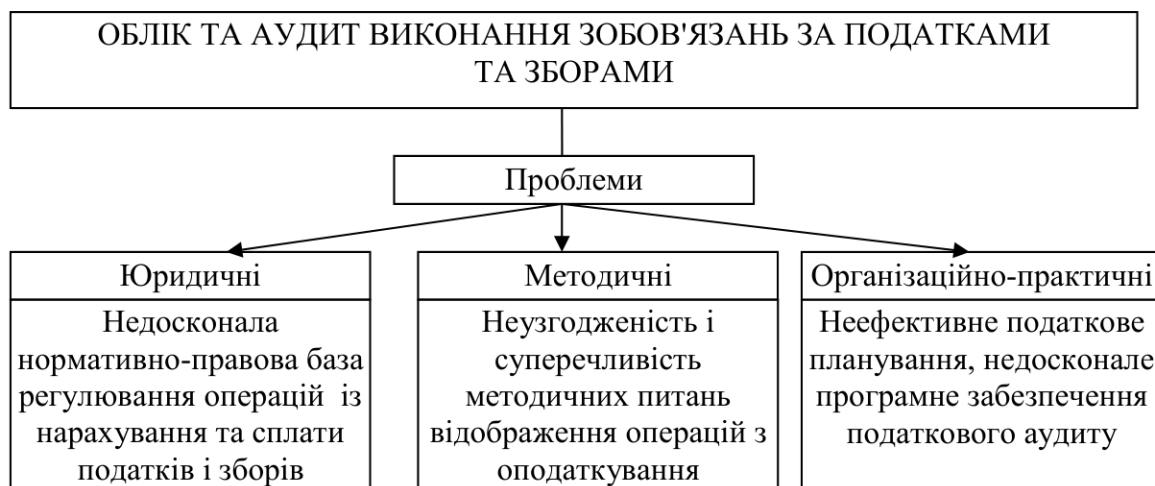

Рис. 2.6. Основні проблеми обліку та аудиту виконання зобов'язань за податками і зборами

Джерело: [51, с. 32]

Отже, для вирішення юридичних, методичних та організаційно-практичних проблем необхідно, перш за все, сформувати структуру законодавчого регулювання операцій з оподаткування, їх відображення в бухгалтерському обліку, фінансовій звітності та аудиті. Ієрархія законодавства України, з точки зору правової науки, виглядає таким чином: Конституція, кодекси, закони Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету міністрів України, нормативні акти міністерств і відомств, місцевих органів влади. На основі наведеної вище ієрархії можна сформувати багаторівневу систему нормативно-правового регулювання обліку та аудиту зобов'язань за податками і зборами. Вона побудована за принципом верховенства права, визначеного основним конституційним законом України. Дотримання такого принципу є дуже важливою та необхідною умовою при здійсненні гармонізації нормативно-правової бази України із законодавством Європейського Союзу (рис. 2.7).

Вирішення існуючих проблем з оподаткування можливо шляхом реалізації Стратегії реформування податкової системи, розробленої Кабінетом міністрів України на період до 2018 року, та з урахуванням європейського досвіду.

Рис. 2.7. Рівні нормативно-правового регулювання обліку зобов'язань за податками і зборами в Україні

Джерело: [51, с. 33]

Так, реформування податкової системи України передбачає зміни структури податкових надходжень до бюджету, розміру їхніх ставок, удосконалення порядку визначення баз оподаткування основних податків. Це стосується: податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб, збору за забруднення навколишнього середовища, а також умов надання податкових пільг та застосування санкцій. При приведенні податкового законодавства України до міжнародних вимог необхідно зосередити увагу на концептуальних засадах реформування нормативно-правового забезпечення обліку та аудиту погашення заборгованості за податками і зборами (рис. 2.8).

Такі зміни в нормативно-правовому регулюванні зобов'язань за податками і зборами зумовлюють перегляд відповідних методик обліку та аудиту, що сприяє вирішенню методичних та організаційно-практичних проблем. Йдеться про необхідність дотримання правила "першої події" при відображенні податку на додану вартість в обліку та удосконалення механізму його відшкодування, застосування методу зіставлення доходів і витрат при розрахунку податку на прибуток з метою уникнення подвійного оподаткування підприємств з іноземним капіталом, спрощення процесів нарахування та сплати податку з

доходів фізичних осіб та ін. Потребують удосконалення організація аудиту зобов'язань за податками і зборами, підходи до тестування систем їх обліку і звітності. У цьому зв'язку виникає необхідність у розробці нових тестів системи внутрішнього контролю та визначенні критеріїв суттєвості при проведенні податкового аудиту.

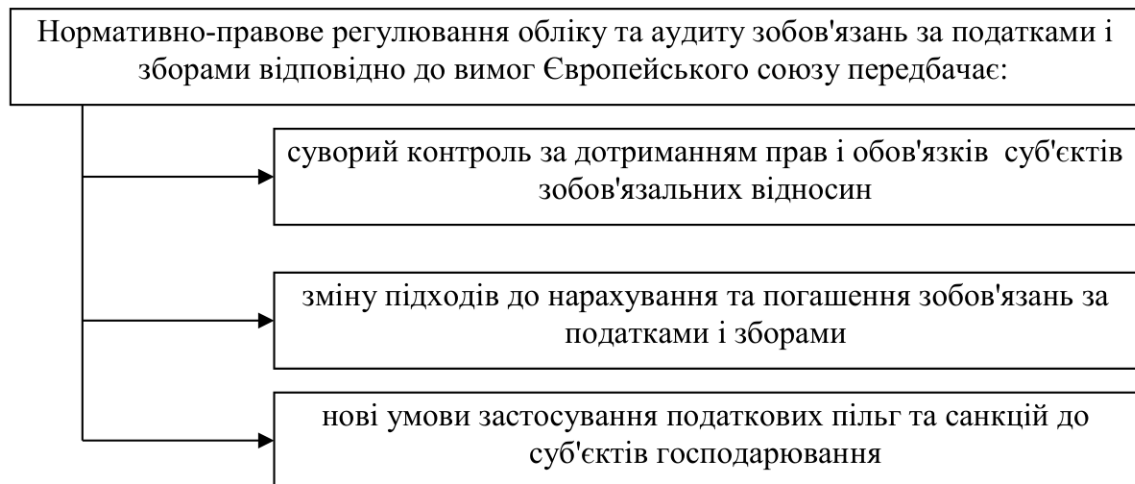

Рис. 2.8. Концептуальні засади реформування законодавства України з обліку та аудиту зобов'язань за податками і зборами

Джерело: [51, с. 33].

2.2. Відображення зобов'язань підприємства в бухгалтерському обліку

Всі первинні документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях повинні відповідати вимогам щодо наявності обов'язкових реквізитів, які наведені у статті 9 Закону України № 996-XIV від 16.07.1997 року «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [80], а для податкових накладних та розрахунків коригування до податкових накладних відповідно до статті 201 Податкового Кодексу України та Порядку заповнення податкової накладної № 1307 від 31.12.2015 року.

Перелік первинної документації, яким оформлюються операції

розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Первинні документи з обліку ПДВ

№	Назва документу
Первинні документи з обліку податкового зобов'язання за ПДВ	
1	Банківська виписка, приходний касовий ордер щодо отриманих грошових коштів
2	Договір поставки товарів/послуг, накладна на відвантаження, акт приймання-передачі виконаних послуг, товарно-транспортна накладна
3	Податкова накладна, розрахунок коригування до податкової накладної
4	Бухгалтерська довідка (розрахунок).
Первинні документи з обліку податкового кредиту за ПДВ	
1	Платіжне доручення, банківська виписка, касовий ордер щодо сплачених грошових коштів.
2	Договір поставки товарів/послуг, накладна, акт приймання-передачі виконаних послуг, товарно-транспортна накладна
3	Податкова накладна, розрахунок коригування до податкової накладної
4	Бухгалтерська довідка (розрахунок).
5	Митні декларації, транспортні накладні (авіа накладні, коносаменти)
6	Транспортні квитки, готельні квитки або рахунки за послуги зв'язку, касові чеки в сумі до 200 гривень без отримання податкової накладної.
Первинні документи з обліку сплати перерахування ПДВ	
1	Платіжне доручення, банківська виписка щодо перерахування коштів з власного рахунку на рахунок в системі електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ)
2	Витяг з СЕА ПДВ – щодо списання коштів Держказначейством з електронного рахунку платника податку
3	Витяг з СЕА ПДВ – щодо повернення коштів зайво сплачених за заявою платника (бюджетного відшкодування)
4	Платіжне доручення, банківська виписка щодо перерахування коштів з власного рахунку на рахунок Державної фіскальної служби для сплати ПДВ при ввезенні товарів на митну територію України

Джерело: узагальнено автором

Розрізи аналітичного обліку податку на додану вартість наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Розрізи аналітичного обліку податку на додану вартість

Рахунок	Субрахунки, аналітичні рахунки
1	2
31 «Рахунки в банках»	315 «Спеціальні рахунки в національній валюті», аналітичний рахунок 3151 «Розрахунки за ПДВ в СЕА ПДВ».
64 «Розрахунки за податками й платежами»	641 «Розрахунки за податками», аналітичний рахунок 6411 «Розрахунки за податком на додану вартість»; 643 «Податкові зобов'язання»; 644 «Податковий кредит», аналітичний рахунок 6441 «Податковий кредит непідтверджений», аналітичний рахунок 6442 «Податковий кредит підтверджений».

Джерело: узагальнено автором

Порядок та особливості обліку податкового зобов'язання з ПДВ представлений на рис. 2.11.

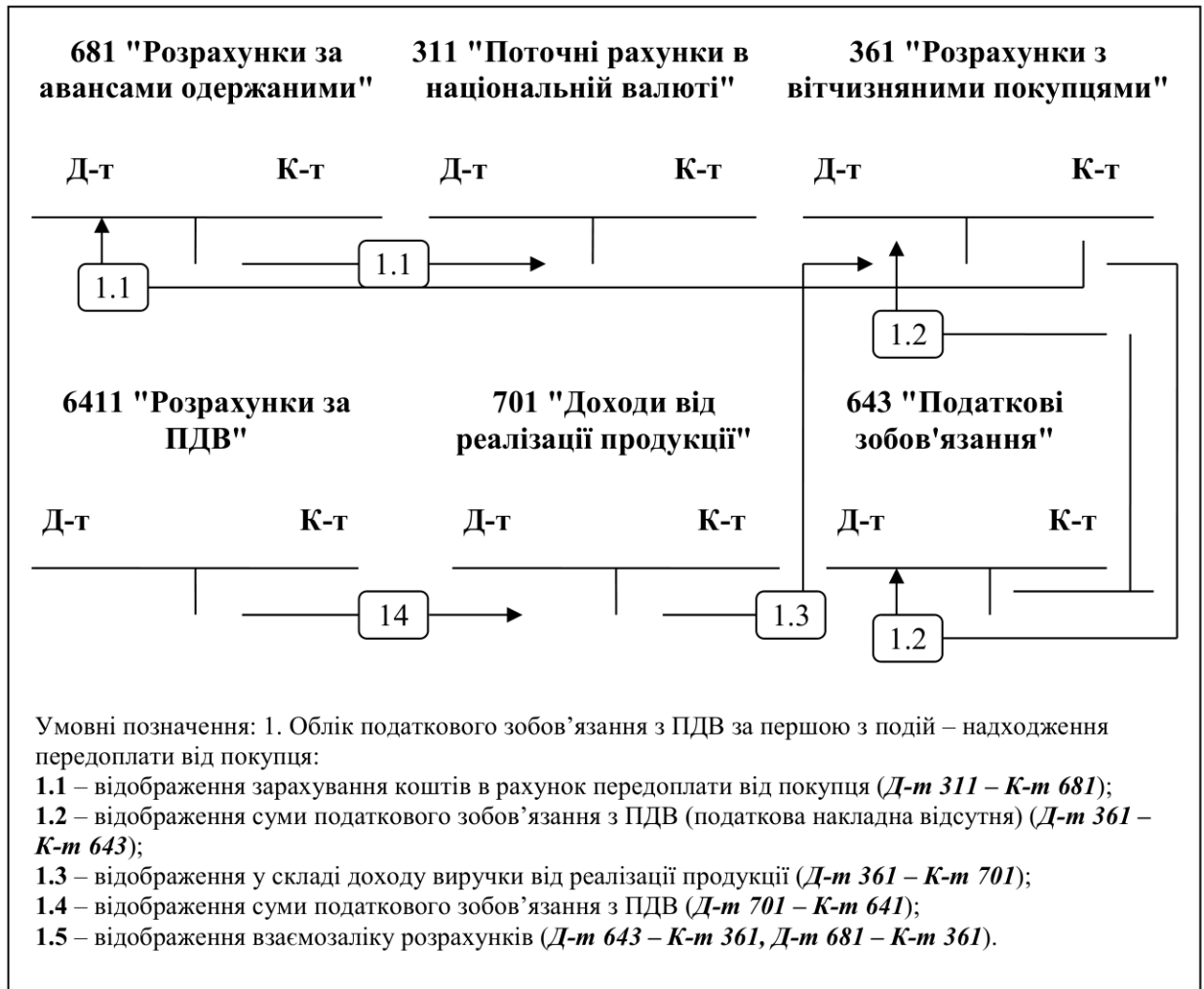

Рис. 2.9. Облік податкового зобов'язання з ПДВ

Джерело: узагальнено автором

Крім того, сільськогосподарські підприємства, які перебувають на загальній системі оподаткування згідно з ПКУ, сплачують податок на прибуток підприємств. Відповідно до П(С)БО 17 «Податок на прибуток» і НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» об'єктом бухгалтерського обліку є прибуток, визначений в бухгалтерському обліку і відображений у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), шляхом зменшення доходів звітного періоду на суму витрат звітного періоду. Зміст об'єктів бухгалтерського обліку й особливості їх визнання при розрахунках із податку на прибуток узагальнено на рис. 2.10.

Об'єкти бухгалтерського обліку в цілях оподаткування податком на прибуток (згідно з нормативними положеннями – П(С)БО 15 «Дохід» від 29.11.1999 р. №290; П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. №318; ПКУ)

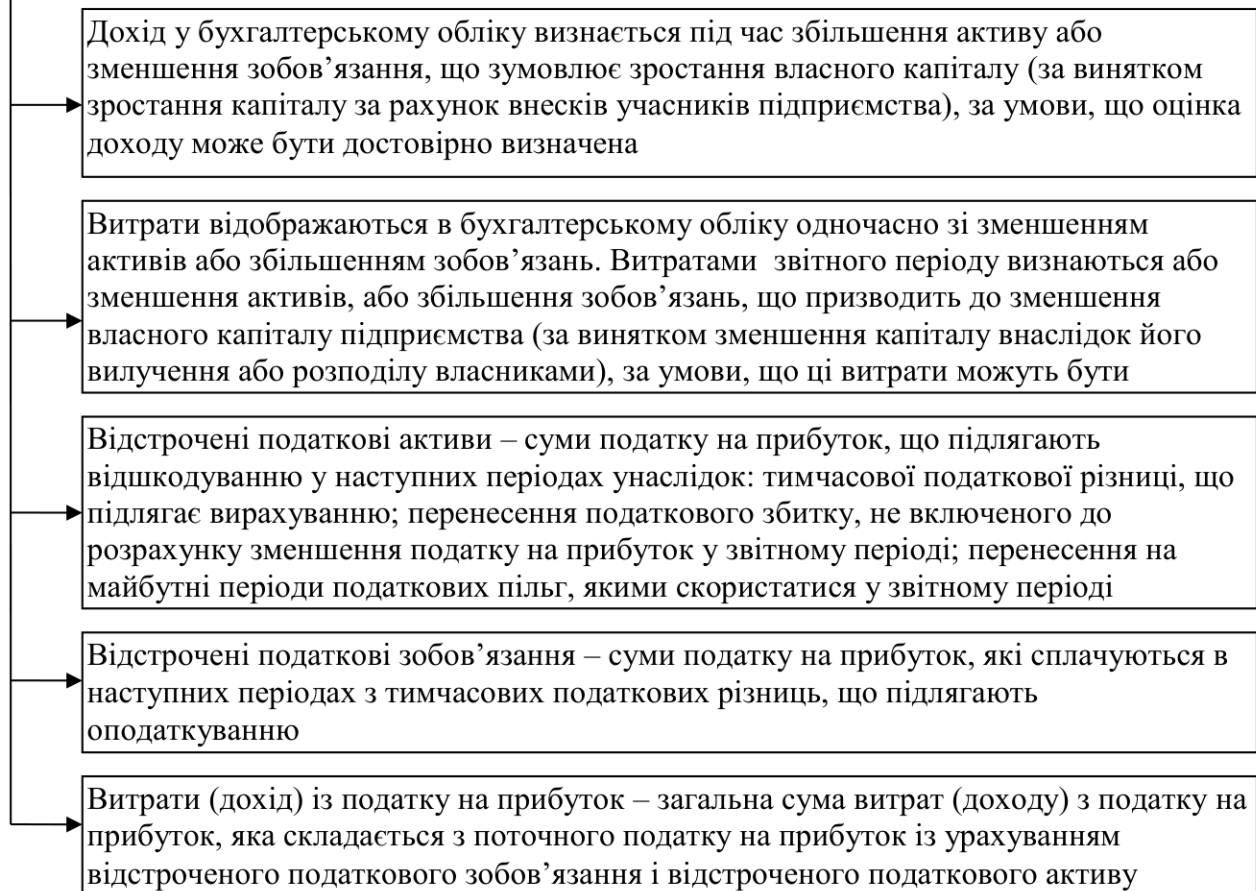

Рис. 2.10. Об'єкти бухгалтерського обліку податку на прибуток та особливості їх визнання

Джерело: узагальнено автором

У податковому законодавстві об'єктом обліку податку на прибуток виступає база оподаткування. Згідно з ПКУ об'єктом обкладання податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень податкового законодавства. Відмінності, які зумовлені нормативним регулюванням бухгалтерського обліку в частині обліку податку на прибуток, продовжують існувати та зумовлюють появу податкових різниць, які є об'єктом бухгалтерського обліку й обчислення яких передбачено податковим законодавством.

Отже, наведемо сукупність об'єктів обліку розрахунків за податками згідно з нормативними документами, що виникають на сільськогосподарських підприємствах за найхарактернішими для цієї галузі податками (рис. 2.11).

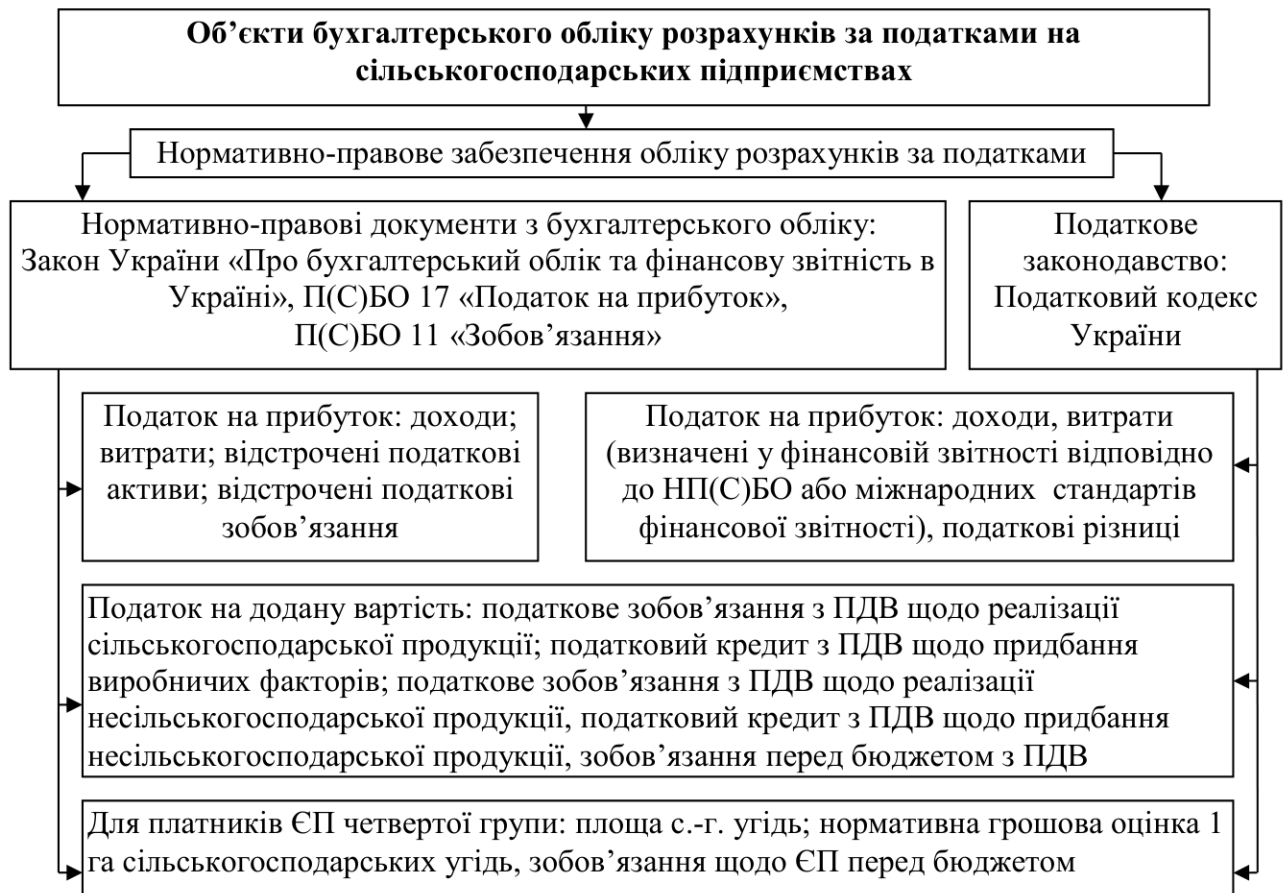

Рис. 2.11. Об'єкти бухгалтерського обліку розрахунків за податками

Джерело: [119, с. 30]

Далі вважаємо за необхідне навести інформацію щодо порядку обліку розрахунків за страхуванням. На рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» ведеться облік розрахунків за відрахуванням на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за індивідуальним страхуванням персоналу підприємства, страхуванням майна та за іншими розрахунками за страхуванням. За кредитом рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а також одержані від органів страхування кошти, за дебетом – погашення заборгованості та витрачання коштів страхування. Рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням» має такі субрахунки:

– 651 «За розрахунками із загальнообов’язкового державного соціального страхування»;

– 652 «За соціальним страхуванням»;

– 654 «За індивідуальним страхуванням»

– 655 «За страхуванням майна».

Аналітичний облік ведеться за кожним видом зборів і відрахувань, по страхувальниках та окремих договорах страхування.

Оплата праці на сьогодні являється основним джерелом доходів будь-яких робітників, а також однією з найкращих варіантів мотивації для майбутнього трудового потенціалу. Облік та контроль розрахунків з оплати праці вважається одним із найважливіших і складних у системі обліку на базі організацій та підприємств. Будь-яка компанія приділяє вищезазначеному розділу обліку багато уваги та веде його згідно всім правилам в обов’язковому порядку.

Типові форми первинного обліку наведені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Типові форми первинного обліку з оплати праці

Номер типової форми	Назва типової форми
1	2
П-12	Табель обліку використання робочого часу і розрахунку заробітної плати
П-13	Табель обліку використання робочого часу
П-14	Табель обліку використання робочого часу
П-15	Список осіб, які працювали у понаднормовий час
П-16	Листок обліку простоїв
П-49	Розрахунково-платіжна відомість
П-50	Розрахункова відомість
П-51	Розрахункова відомість
П-51	Розрахункова відомість
П-52	Розрахунок заробітної плати
П-53	Платіжна відомість
П-54	Особовий рахунок
П-54А	Особовий рахунок
П-55	Накопичувальна картка виробітку та заробітної плати
П-56	Накопичувальна картка обліку заробітної плати

Джерело: узагальнено автором

На рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» може бути розгорнуте сальдо: кредитове – означає заборгованість підприємства з оплати праці та інших виплат працівникам; дебетове – означає заборгованість працівників підприємству з оплати праці. Дебетове сальдо може виникати лише в окремих випадках, наприклад, коли є переплати з оплати праці.

У разі нарахування оплати праці запис роблять на кредит рахунку 66 і дебет різних рахунків, на які відноситься оплата праці (рахунки 23,91,92,93). Для того, щоб виплатити заробітну плату, бухгалтеру необхідно зробити необхідні утримання і нарахування податків. Нарухування на заробітну плату – це податок, який сплачує роботодавець. Цим податком обкладаються практично всі виплати найманим працівникам. Заробітна плата не є винятком. У нашій країні цей податок називається єдиний соціальний внесок (далі ЄСВ). Він включає в себе повний соціальний пакет, законодавчо передбачений нашою державою. Цей пакет складається з пенсійного страхування (виплата пенсії), страхування на випадок тимчасової втрати працездатності (оплата лікарняних, догляд за дитиною), страхування, пов'язане з виникненням нещасних випадків на виробництві (компенсація повної або часткової втрати працездатності). Його величина залежить від класу професійного ризику, який встановлює Фонд соціального страхування від нещасного випадку на виробництві, за інформацією про підприємство, наданої йому Пенсійним фондом. З 2016 року встановлена загальна ставка ЄСВ 22 % та ставка 8,41% для працівників-інвалідів.

Утримання із заробітної плати – це податки, які утримуються з суми доходу, яка виплачується працівнику, проте їх перерахування до відповідних бюджетів покладено на плечі роботодавця.

До обов'язкових утримань входять:

- Податок на доходи фізичних осіб (далі ПДФО) – податок, що стягується з доходів фізичних осіб та надходить у місцевий бюджет міста, селища, загалом, того місця де зареєстроване підприємство. Якщо говорити про зарплату, одержуваної громадянами України, то його ставка буде дорівнювати 18%.

- Військовий збір (ВЗ) – утримання з ряду доходів, що діє до закінчення

реформи Збройних сил України. Ставка ВЗ – 1,5% від суми об'єкта оподаткування до вирахування ПДФО.

Крім того, з заробітної плати можуть утримуватись необов'язкові платежі, такі як внески до профспілкової організації, медична страховка, плата за комунальні послуги та інші. Від необов'язкових утримань працівник може відмовитись, для цього потрібно лише написати відповідну заяву до бухгалтерії. Варто зазначити, що для деяких категорій населення передбачена податкова соціальна пільга з ПДФО, яка звільняє частину (або весь) дохід громадян від сплати цього податку. На сьогодні розмір цієї пільги становить 50% прожиткового мінімуму, який на 1 січня 2018 року становить 1762 грн. Однак застосовується вона лише у тому випадку, якщо доходи громадян не перевищують зазначену граничну суму.

Рахунок 67 «Розрахунки з учасниками» призначено для узагальнення інформації про розрахунки з учасниками та засновниками підприємства, що пов'язані з розподілом власного капіталу (дивіденди, повернення часток). За кредитом рахунку 67 «Розрахунки з учасниками» відображається збільшення заборгованості підприємства перед засновниками та учасниками товариства, за дебетом - її зменшення (погашення), в тому числі реінвестування доходів.

Рахунок 67 «Розрахунки з учасниками» має такі субрахунки:

- 671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами»;
- 672 «Розрахунки за іншими виплатами».

Аналітичний облік на підприємстві ведеться за кожним засновником та учасником та за видами виплат.

На рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» ведеться облік розрахунків за операціями, що не можуть бути відображені на рахунках 63-67.

Рахунок 68 «Розрахунки за іншими операціями» має такі субрахунки:

- 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу»;
- 681 «Розрахунки за авансами одержаними»;
- 682 «Внутрішні розрахунки»;

- 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки»;
- 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»;
- 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

До об'єктів обліку доходів майбутніх періодів відносяться: доходи у вигляді одержаних авансових платежів за передані в оренду основні засоби та інші необоротні активи; доходи у вигляді одержаних авансових платежів за ще не виконані вантажні перевезення; передоплата на газети, журнали, періодичні видання, виручка від продажу квитків транспортних підприємств, абонентна плата за користування засобами зв'язку; інші доходи майбутніх періодів.

Рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів» призначено для узагальнення інформації щодо одержаних доходів у звітному періоді, які підлягають включенню до доходів у майбутніх звітних періодах. За кредитом рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів» відображається сума одержаних доходів майбутніх періодів, за дебетом – їх списання на відповідні рахунки обліку доходів та включення до складу доходів звітного періоду.

Отже, в даному пункті ми дали характеристику порядку відображення в бухгалтерському обліку всіх складових зобов'язань сільськогосподарських підприємств.

2.3. Організація та проведення аудиту зобов'язань підприємства

Сучасна економічна діяльність характеризується наявністю цілої системи ризиків, пов'язаних з відсутністю вичерпної інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання у ринковому середовищі, що суттєво впливає на процес прийняття управлінських рішень та їх наслідки. Аудиту, як і будь-якій професійній діяльності, властивий певний ризик. Тобто аудиторська діяльність не є виключенням із загального правила. Їй так само, як і будь-якому іншому виду бізнесу, властиві ймовірнісні події, що можуть

призвести до невиконання зобов'язань перед клієнтами або фінансових втрат.

Цими ризиками необхідно управляти для мінімізації їх негативних наслідків. Відомим є факт, що будь-яка комерційна діяльність, особливо пов'язана з наданням професійних послуг, не позбавлена ризику. Тому в аудиторській діяльності важливим є не те, щоб уникнути ризику, а передбачити його та прийняти оптимальне рішення щодо зниження ризику, розуміючи фактори, що на нього впливають, і ступінь їх впливу.

Питання мінімізації аудиторського ризику на сьогодні не отримали належного розвитку у вітчизняній аудиторській практиці та науці. Однією з причин недостатнього розуміння значущості досліджуваного питання є широке використання в практичній діяльності інтуїтивної оцінки ризику, яка має високу розсіяність.

До того ж слід зазначити, що окремого спеціального стандарту, присвяченого аудиторським ризикам, немає. В цей час для більш поглибленого розуміння проблем розрахунку аудиторських ризиків аудитору слід керуватися нормами відразу як мінімум трьох міжнародних стандартів аудиту: МСА 315 «Виявлення та оцінка ризиків істотного перетворення через вивчення діяльності і оточення організації»; МСА 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту»; МСА 330 «Аудиторські процедури відносно оцінених ризиків».

Так, відповідно до Міжнародних стандартів аудиту, аудиторський ризик – це ризик або небезпека того, що аудитор зробить неправильний висновок щодо фінансової звітності після виконання ним аудиторських процедур, тобто за неправильно складеною фінансовою звітністю буде представлений аудиторський висновок без застережень і навпаки.

Згідно з наявними МСА аудиторський ризик складається з трьох компонентів: невід'ємний (внутрішньогосподарський) ризик, ризик засобів внутрішнього контролю та ризик невиявлення. Компоненти аудиторського ризику та їх визначення наведені на рис. 2.12.

Рис. 2.12. Складові аудиторського ризику

Джерело: [48, с. 167]

Зниження ймовірності некоректностей в бухгалтерській звітності здійснюється на різних рубежах контролю, найважливішими з яких є система внутрішньогосподарського контролю самого суб'єкта господарювання і власна незалежна аудиторська перевірка (рис. 2.13).

Рис. 2.13. Аудиторський ризик і його компенсація на різних рубежах контролю фінансової звітності клієнта

Джерело: [48, с. 168]

На практиці довести аудиторський ризик до нуля нереально й економічно недоцільно, однак аудиторська організація при проведенні аудиту повинна вжити необхідних заходів для того, щоб знизити аудиторський ризик до розумно мінімального рівня. Існує ряд факторів, що впливають на рішення аудиторської організації при виборі прийнятного для себе рівня аудиторського ризику (рис. 2.14).

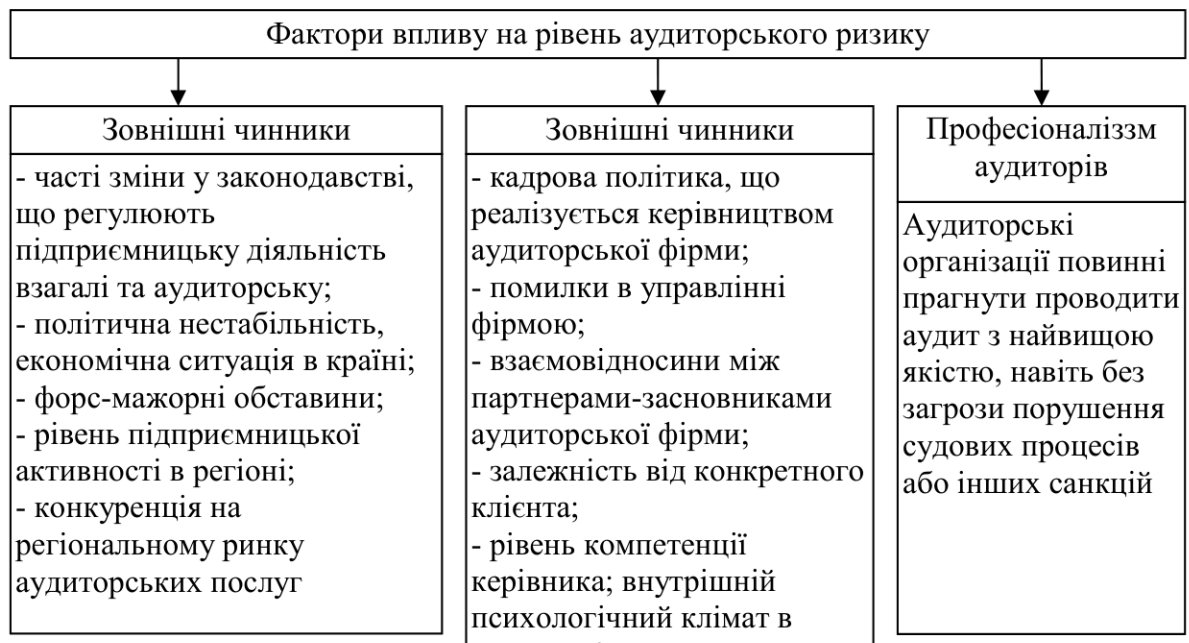
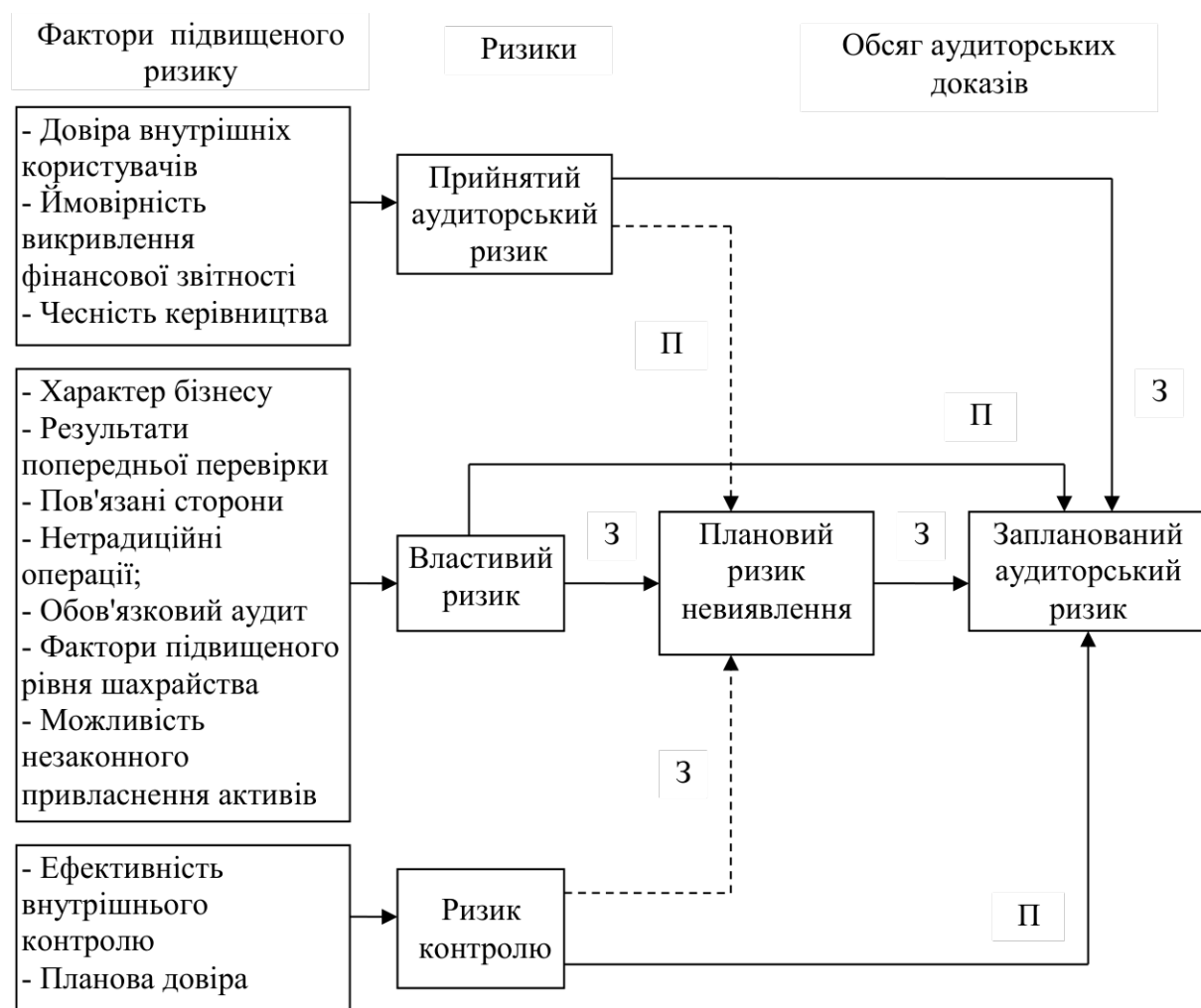

Рис. 2.14. Фактори впливу на рівень аудиторського ризику

Джерело: [48, с. 168]

Отже, доцільним вважається необхідність формування кожного виду ризику з урахуванням взаємозалежності між факторами підвищеного ризику, ризиками й обсягом аудиторських доказів (рис. 2.15).

При цьому вплив трьох компонентів ризику визначає плановий рівень ризику невиявлення, чотири види ризику впливають на планові аудиторські докази, в тому числі і при перевірці зобов'язань суб'єктів господарювання. Буква «П» на рисунку вказує на пряму залежність між компонентами ризику та плановим рівнем ризику невиявлення чи плановими доказами. «З» вказує на зворотну залежність.

Примітка:

«П» - вказує на пряму залежність між компонентами ризику та плановим рівнем ризику невиявлення чи плановими доказами

«З» - вказує на зворотну залежність

Рис. 2.15. Схема оригінальної систематизації взаємозалежності між факторами ризику, ризиками й обсягом аудиторських доказів при перевірці зобов'язань суб'єктів господарювання

Джерело: [48, с. 168]

Має сенс враховувати, що під час аудиторської перевірки аудитор необхідно отримати достовірну та надійну інформацію, яка дає можливість на її підставі зробити адекватні висновки щодо достовірності фінансової звітності клієнта, що перевіряється. Така інформація в аудиті називається аудиторськими доказами. Аудитор при перевірці зобов'язань суб'єктів господарювання одержує аудиторські докази шляхом застосування однієї або кількох із наведених нижче процедур (рис. 2.16).

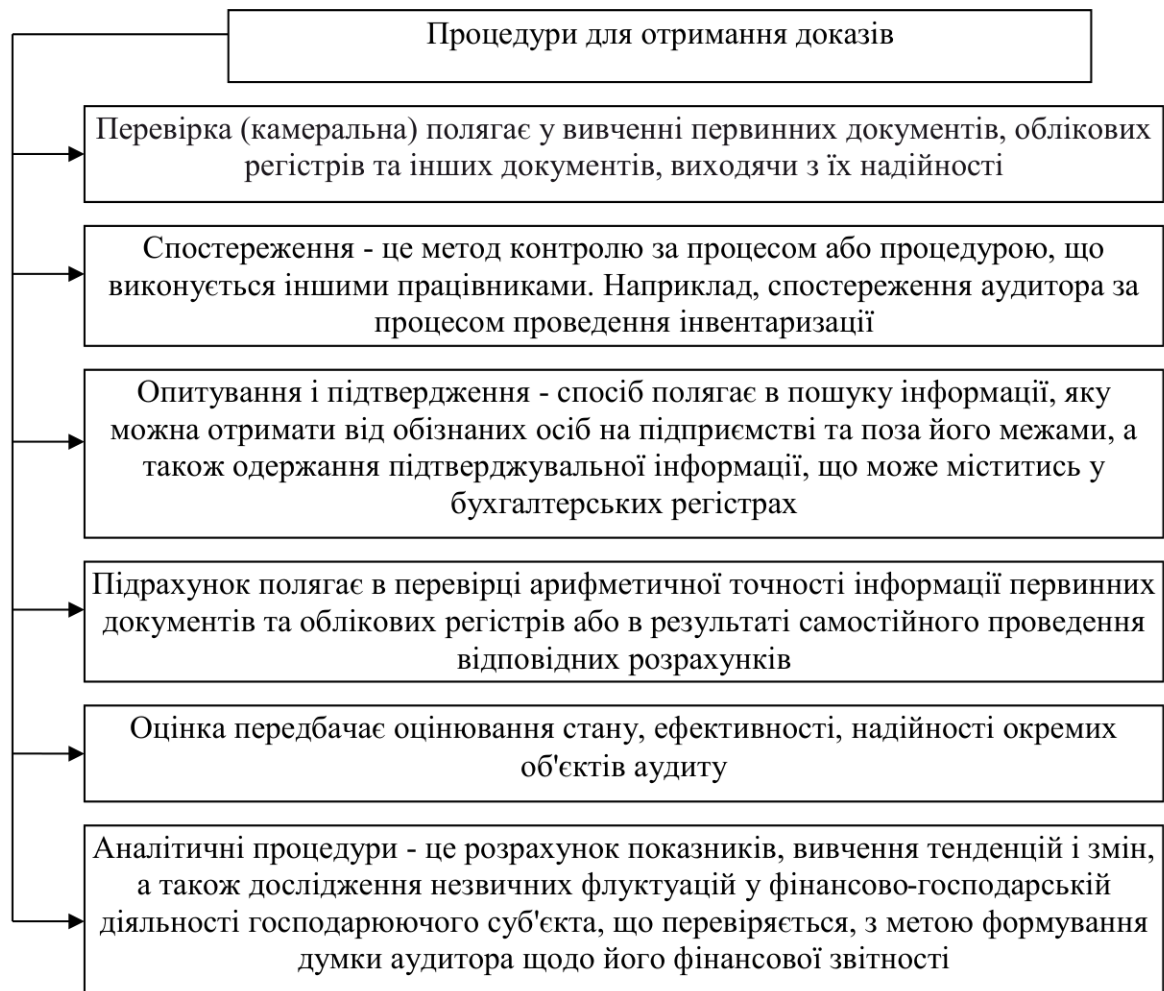

Рис. 2.16. Процедури для отримання доказів при перевірці зобов'язань суб'єктів господарювання

Джерело: [48, с. 169]

На нашу думку, вибір методу оцінювання аудиторського ризику залежить від виду, до якого віднесено ризик. Найбільш доцільним є застосування методів математичної статистики, а для передбачуваних ризиків – метод аналізу чутливості, застосування якого передбачає виявлення сценаріїв, при реалізації яких може відбутися зниження планових показників діяльності суб'єктів господарювання до критичного рівня.

Слід зазначити, що згідно з МСА 330 «Аудиторські процедури відповідно до оцінених ризиків» вибір аудитором аудиторських процедур ґрунтується на оцінці ризику. Аудиторська процедура – певний порядок дій аудитора для отримання доказів на конкретній ділянці аудиту. Чим вища оцінка ризику

аудитором, тим достовірніші та доречніші аудиторські докази, яких прагне аудитор від процедур по суті. Проте збільшення обсягу процедур є доречним лише тоді, коли вони самі є доречними для конкретного ризику.

При виборі та виконанні аудиторських процедур аудитор повинен брати до уваги обмеженість деяких процедур. Так, наприклад, факт наявності цінних паперів (акцій, облігацій) не є доказом у відношенні прав на них і їх вартісної оцінки. Одна й та сама сукупність аудиторських процедур може забезпечити отримання аудиторських доказів, доречних у відношенні одних тверджень керівництва, але недоречних щодо інших.

Тому для отримання доречних аудиторських доказів необхідно, щоб аудиторська процедура мала цільову спрямованість, тобто було визначено, яке твердження керівництва (існування, повнота, оцінка) перевірятиметься. Результати дослідження доводять, що система управління ризиками покликана забезпечити своєчасну ідентифікацію ризиків, їх оцінку і вжиття заходів до оптимізації (мінімізації) впливу, ефективну взаємодію підрозділів на всіх організаційних рівнях та вирішення конфлікту інтересів, що виникає у процесі управління ризиками.

Для оцінки ризиків аудиторської діяльності з метою реалізації заходів щодо їх мінімізації чи усунення пропонуємо аудиторів послідовно виконувати таке: обрати метод виявлення ризику, зібрати й опрацювати необхідну інформацію, ідентифікувати й оцінити ризики та визначити пріоритетні напрямки їх мінімізації або уникнення. Пропонується така послідовність дій щодо оцінки аудиторського ризику з метою його мінімізації при перевірці зобов'язань суб'єктів господарювання (рис. 2.17).

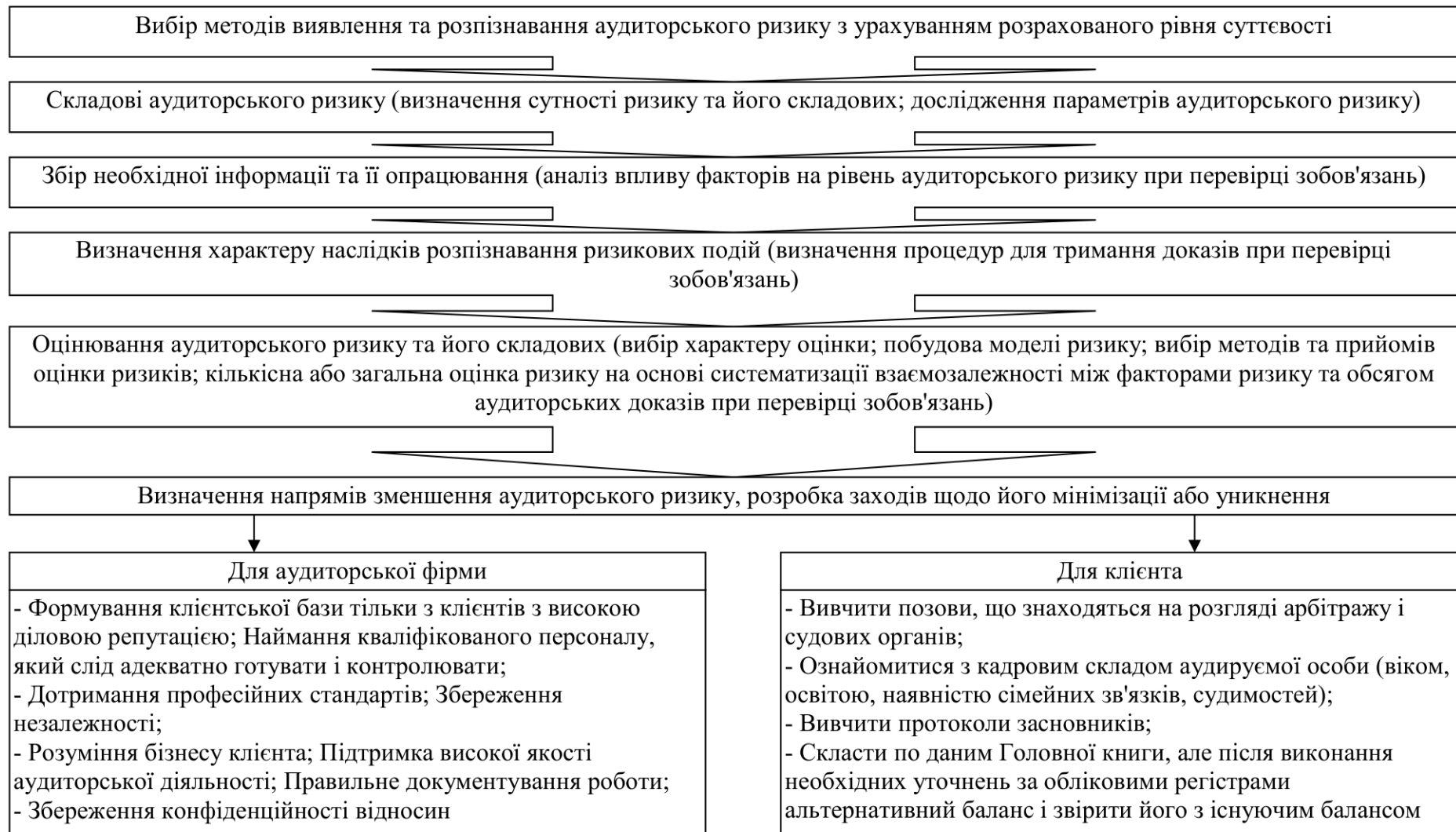

Рис. 2.17. Послідовність дій щодо оцінки аудиторського ризику з метою його мінімізації при перевірці у зобов'язань суб'єктів господарювання [48, с. 169]

При здійсненні планування аудиторської перевірки, аудитору необхідно здійснити оцінку систем підприємства, зокрема: – внутрішнього контролю; – бухгалтерського обліку. Здійснивши оцінку зазначених вище систем, аудитор переходить до складання плану аудиторської перевірки короткострокових та довгострокових зобов'язань. У процесі планування аудиту визначається склад аудиторської групи, робочі місця для членів аудиторської групи, комунікації, транспортне забезпечення та інші питання організаційного спрямування. Основні етапи організації аудиторської перевірки можна сформулювати за її етапами. Для прикладу наведено етапи аудиту довгострокових та короткострокових зобов'язань (табл. 2.6).

Важливою складовою під час проведення аудиту є оцінка системи внутрішньогосподарського контролю. Зважаючи на те, що зобов'язання – це витрати підприємства, аудитору під час здійснення процедури оцінки необхідно дослідити питання щодо укладання договорів, погашення тіла кредиту, сплати відсотків та здійснення контролю над обліковим процесом, шляхом здійснення раптових перевірок. Зважаючи на те, що операції здійснюються на великі суми, аудитору необхідно провести суцільну перевірку зобов'язань, з метою уникнення шахрайства з боку облікового та управлінського персоналу і викривлень фінансової звітності для надання користувачам правдивої інформації щодо стану зобов'язань у суб'єкта господарювання.

У процесі аудиторської перевірки зобов'язань аудитори застосовують такі аналітичні процедури: – здійснення перерахунку сум нарахованих відсотків; – їх порівняння з минулими періодами та умовами договору(ів); – аналіз частки нарахованих відсотків від загальної суми зобов'язань. Щодо аудиторських процедур у частині погашення зобов'язань, то аудитору необхідно: – вивчити умови договорів щодо визначення та сплати зазначених сум; – здійснити запити до контрагентів; – дослідити платіжні та розрахункові документи; – перевірити правильність записів у касовій та Головній книгах. Для прикладу: перевірка даних, що містяться в первинних документах, із даними бухгалтерського обліку та умовами: договорів, угод, контрактів; проведення перерахунку сум

зобов'язань, що зазначені у них, і порівняння їх між собою та із результатами маркетингових досліджень.

Таблиця 2.6

**Етапи аудиторської перевірки довгострокових та
короткострокових зобов'язань**

Етапи	Період застосування	Мета	Методичні прийоми
Підготовчий (Планування)	– на стадії узгодження умов; при розробці стратегії, плану, програми; – при внесенні змін до планових документів	– розуміння аудитором системи формування відносин з кредиторами, бюджетної політики та використання ресурсів суб'єктом господарювання; – виявлення недостовірно відображених господарських операцій та фактів господарського життя у звітності; визначення аудиторського ризику; – оцінка ефективності застосованої процедури планування використання фінансових та матеріальних ресурсів	Використання загальнонаукових методів та спеціальних знань, що необхідні аудитору для правильної оцінки системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання, а також встановлення правильності та доцільності обраної політики управлінським персоналом для формування попередньої думки аудитора щодо короткострокових та довгострокових зобов'язань
Власне перевірка (Деталізована перевірка)	Безпосередньо при здійсненні аудиторських процедур для отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів	Отримання аудиторських доказів для забезпечення необхідного рівня впевненості, що застосовані системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку, в частині довгострокових та короткострокових зобов'язань, нарахування та сплати відсотків, здійснення розрахунків за зобов'язаннями	Застосування методів фактичного та документального контролю. Проведення перевірки в частині зобов'язань, здійснення запитів, зовнішніх підтверджень, аналітичних процедур. Зіставлення та порівняння розрахунків за зобов'язаннями, особливо в частині нарахування та сплати відсотків
Заключний	– після проведеної перевірки; – у процесі здійснення аналітичної роботи та аналізу отриманих результатів; – при висловленні думки у звіті незалежного аудитора	Узагальнення та оцінка аудиторських доказів, отриманих шляхом виконання аудиторських процедур на стадії планування та деталізованої перевірки. Проведення комплексного аналізу отриманих результатів для надання користувачам фінансової звітності суб'єкта господарювання найбільш повної та неупередженої інформації щодо стану фінансової звітності в частині зобов'язань	Аналіз та оцінка інформації, отриманої аудитором за результатами перевірки. Здійснення додаткових аудиторських процедур (у разі необхідності)

Джерело: [45, с. 27]

Під час проведення перевірки первинних документів щодо обліку зобов'язань, аудитор використовує один із методів організації: вибірковий, суцільний, комбінований та аналітичний. На вибір методів досить суттєво впливає оцінка системи внутрішнього контролю та рівень довіри до управлінського персоналу суб'єкта господарювання. Зважаючи на важливість достовірності даних бухгалтерського обліку в частині зобов'язань, доцільно проводити суцільну перевірку. Д

ля прикладу: процес аудиту довгострокових та короткострокових зобов'язань, умовно, можна виокремити такі етапи: I – виявлення і встановлення, чи відповідають нормам чинного законодавства та внутрішнім локальним нормативним документам укладені договори, угоди, контракти; II – перевірка умов укладених договорів, угод, контрактів, щодо обсягів передбаченої у них продукції (товарів, робіт, послуг), на відповідність виробничій програмі; III – перевірка обґрунтованості розрахунків за довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями у грошовій або бартерній формах; IV – перевірка доцільності та правомірності здійснення розрахунків за зобов'язаннями; V – оцінка системи бухгалтерського обліку та інформації, що міститься у фінансовій звітності, щодо короткострокових та довгострокових зобов'язань.

У процесі здійснення аудиту довгострокових та короткострокових зобов'язань аудитором застосовуються такі методичні прийоми: – спостереження за відображенням зобов'язань у системі бухгалтерського обліку; – усне опитування персоналу підприємства; – внутрішні та зовнішні підтвердження; – запити аудитора; – документальна перевірка; – арифметична перевірка; – аналіз, синтез тощо.

Висновок до розділу 2

В 2 розділі розглянуто методологічні аспекти обліку зобов'язань на рівні підприємства, зосередившись на організації облікових процесів та проведенні аудиту для забезпечення точності та прозорості. Вивчення методологічної підтримки та організаційних структур зобов'язань дало цінну інформацію про найкращі практики управління фінансовими зобов'язаннями та звітування про них. Організація обліку зобов'язань відіграє ключову роль у встановленні систематичних та ефективних процесів. Висвітлені теоретичні та практичні міркування сприяють структурі, яка спрямовує підприємства у веденні повного та точного обліку своїх зобов'язань. Аналіз того, як зобов'язання відображаються в системі бухгалтерського обліку, підкреслює важливість належного їх відображення. Отримані результати надають вказівки щодо того, як точно фіксувати, класифікувати та відображати зобов'язання у фінансовій звітності. Цей організаційний аспект не тільки сприяє дотриманню стандартів бухгалтерського обліку, але й підвищує загальну надійність і корисність фінансової інформації для осіб, які приймають рішення. Методологія, викладена для аудиту зобов'язань, забезпечує систематичний підхід для аудиторів до оцінки повноти та точності звітності, пов'язаної із зобов'язаннями. Це має вирішальне значення для створення довіри серед зацікавлених сторін і забезпечення того, щоб фінансові звіти відображали правдиве та чесне уявлення про фінансовий стан підприємства.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

3.1. Процедури документування зобов'язань підприємства

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» первинний документ – документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення. За даними таблиці видно, що за окремими видами короткострокових зобов'язань відсутній первинний документ, що вперше фіксує факт здійснення господарської операції. У таких випадках бухгалтером складається бухгалтерська довідка, зокрема, це стосується операцій переведення довгострокових зобов'язань до поточної заборгованості, нарахування дивідендів, виникнення інших видів поточних зобов'язань, таких як відсотки за кредит, відсотки за векселями, внутрішні розрахунки.

Окремі види поточних зобов'язань, а саме одержання кредиту, товарів, робіт, послуг, розрахунків векселями, супроводжуються складанням договору між зацікавленими особами.

Слід зазначити, що договірний процес є досить складним і складається з ряду стадій:

- планування;
- укладання договору;
- виконання договору;
- контроль і аналіз виконання договору.

Відповідальність за своєчасну та якісну підготовку необхідних матеріалів та оформлення договірних відносин, а також облік, реєстрацію, зберігання договорів рекомендується покладати на певну службу, відповідальну за підготовку і оформлення договірних відносин відповідно до покладених на неї

функцій (юридична та бухгалтерська служба, відділ постачання і збуту).

У бухгалтерському обліку укладений договір до часткового або повного його виконання щодо сплати грошових коштів, передачі майна, надання послуг, виконання робіт залишається тільки наміром для здійснення тих чи інших господарських операцій. Оскільки договір безпосередньо не підтверджує факт виконання господарської операції, то, як наслідок, сума зобов'язань за договором не відображається в бухгалтерському обліку. Це відповідає принципу бухгалтерського обліку превалювання сутності над формою: «операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми».

Відображення зобов'язань за договором поставки починається тільки після виконання першої господарської операції, – отримання авансу від замовника на поставку. Така ситуація розповсюджена.

Так, обстежуючи господарюючі суб'єкти на предмет наявності договорів, було виявлено такі основні недоліки:

- тільки частина господарських операцій щодо придбання товарно-матеріальних цінностей від постачальників або продажу продукції власного виробництва оформлюється договором купівлі-продажу, у більшості випадках це договори, що передбачають умови передоплати;

- застосовуються форми типових договорів без особливих положень;
- договори містять суперечливі положення;
- відсутність примірника або копії договору в бухгалтерії;
- відсутність належного контролю за виконанням договорів;
- наявність договорів, які залишилися невиконаними без встановлення причини;
- неправильне відображення господарських операцій за договорами в бухгалтерському обліку.

Вважаємо за доцільне, з метою підвищення контролю за порядком складання та виконання договорів рекомендувати керівнику видавати розпорядження по підприємству щодо обов'язкового узгодження змісту

договору з головним бухгалтером (шляхом запису слова «узгоджено» та проставленням підпису головного бухгалтера) та надання одного примірника договору до бухгалтерії. Після виконання договору на першій його сторінці доцільно робити відповідну відмітку, а у випадку невиконання – вказувати причину невиконання. Крім того, вважаємо за необхідне розробити альбом зразків господарських договорів з урахуванням різних видів та форм оплати, а також інших умов виконання договірних зобов'язань. При відсутності на підприємстві юридичної служби розробку альбому договорів варто замовити у фірми з надання юридичних послуг.

Отже, наявність юридично грамотно оформленого договору як документа, що забезпечує законність господарської операції, застерігає підприємство від негативних наслідків фінансового характеру, а саме виникнення додаткових поточних зобов'язань у вигляді штрафних санкцій, пені.

Безпосереднє виконання договору супроводжується накладними, актами виконаних робіт (одержаних послуг), платіжними дорученнями тощо. Саме ці та інші документи, є підставою для відображення в обліку виникнення або погашення поточних зобов'язань. Однією з умов договору є вид розрахунків, а саме: передоплата, часткова передоплата (аванс) або оплата після одержання товарів, робіт, послуг. Це є важливим моментом у частині розрахунків між постачальником та покупцем, оскільки існують розбіжності в порядку визнання доходів та витрат у фінансовому та податковому обліку.

При відвантаженні продукції покупцю надається перший примірник накладної на відвантаження. Вона виписується постачальником і містить інформацію про найменування, кількість і вартість відвантаженої продукції. Оплата покупцем за одержану продукцію може бути проведена до або після відвантаження. Для підвищення контролю за станом розрахунків з постачальниками та покупцями в даному документі вважаємо за доцільне запровадити реквізит «Вид розрахунків». Наведено три зразки накладних, що використовуються у практиці українських підприємств, – накладна, накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей за формою М-20 та товарно-

транспортна накладна за формою № 1-ТН. Так, у накладній реквізит «Вид розрахунків» доцільно розмістити після реквізиту «Довіреність», у накладній на відпуск товарно-матеріальних цінностей після реквізиту «Через кого», а у товарно-транспортній накладній – після реквізиту «Переадресування». У реквізиті «Вид розрахунків» необхідно вказати у випадку проведення передоплати або авансу дату надходження грошових коштів від покупця, а у випадку оплати після одержання товарів записати фразу «оплата після одержання». Наявність вищезапропонованого реквізиту «Вид розрахунків» скоротить кількість робочого часу на пошук підтверджуючої інформації щодо проведення оплати та складання бухгалтерських проводок з відображення відповідної господарської операції на підставі даних первинних документів.

Щодо застосування бухгалтерських довідок для пояснення окремих бухгалтерських записів з обліку поточних зобов'язань (переведення довгострокових зобов'язань до поточної заборгованості, нарахування відсотків), варто зазначити, що таких довідок взагалі немає, що перешкоджає відображенню повноти інформації щодо таких видів господарських операцій.

Тому автором пропонується ряд бухгалтерських довідок з певним переліком реквізитів залежно від виду господарської операції щодо виникнення поточних зобов'язань. Зокрема, з переведення довгострокових зобов'язань до складу поточної заборгованості, одержання авансу від покупця, дивідендів, відсотків за кредитами та векселями, за іншими розрахунками.

Бухгалтерська довідка щодо переведення довгострокових зобов'язань до складу поточної заборгованості представлена в п.3.1. Це є довідка бухгалтерії, яка містить дані про найменування кредитора, найменування документа, який був підставою для виникнення довгострокових зобов'язань, загальну суму за зобов'язаннями, дату виникнення та дату погашення зобов'язань, суму, яка переводиться до складу поточних зобов'язань, а також у цьому документі складається відповідна бухгалтерська проводка. Цей документ дає можливість проконтролювати правильність віднесення довгострокових зобов'язань до поточної заборгованості шляхом підрахунку місяців, що залишились до

погашення зобов'язання. На підставі цього документа здійснюються записи до регістрів аналітичного обліку за відповідним контрагентом.

Щодо авансів одержаних, то також пропонується Довідка бухгалтерії про одержання авансу. В даному документі зазначається номер та дата документа, у якому зазначено інформацію про надходження на підприємство авансу, також найменування платника та підстава для сплати їм авансу (№ рахунку-фактури, договору тощо), сума авансу, а також відповідна бухгалтерська проводка. Тобто наявність цього документа поряд з регістром синтетичного обліку надає повну інформацію про виникнення поточних зобов'язань за авансами одержаними і запобігає витрачання додаткового часу для пошуку виписки банку, договору, рахунку-фактури для пояснення цієї операції.

Далі розглянемо запропонований бухгалтерський документ щодо виникнення поточних зобов'язань перед учасниками за нарахованими дивідендами.

Даний документ містить окремо інформацію про розмір статутного капіталу та частки прибутку, що за рішенням зборів акціонерів або засновників була направлена на розподіл між учасниками. У табличній формі наводиться інформація за кожним засновником (учасником) або акціонером, зокрема, його найменування, якщо це юридична особа, або прізвище, ім'я та по батькові, якщо це фізична особа, частка внеску кожного до статутного капіталу в сумі та у відсотках, сума за кожним учасником (акціонером) розподіленого прибутку (нарахованих дивідендів) і також наводиться бухгалтерська проводка.

Щодо оформлення бухгалтерським документом виникнення зобов'язань за іншими розрахунками, зокрема за розрахунками за нарахованими відсотками, автором пропонується відповідна Довідка-розрахунок. У даному документі зазначається найменування кредитора (банку, векселедержателя), документ, що був підставою для виникнення зобов'язань для нарахування відсотків (кредитний договір, вексель, розмір відсоткової ставки, сума відсотків за звітний місяць та складається бухгалтерська проводка.

За іншими видами поточних зобов'язань на підприємстві (внутрішні

розрахунки, внутрішньогосподарські розрахунки, розрахунки з іншими кредиторами) достатнім буде складання бухгалтерської довідки за зразком.

У результаті недотримання підприємством строків погашення поточних зобов'язань виникає прострочена кредиторська заборгованість. Відповідно, дотримання строків погашення поточних зобов'язань здійснюється за умовами господарського договору і у випадку прострочення платежу сума переводиться до складу простроченої кредиторської заборгованості, що доцільно супроводжувати бухгалтерським документом-довідкою бухгалтерії щодо переведення поточних зобов'язань до складу простроченої кредиторської заборгованості.

Важливим моментом, також є узагальнення інформації про наявність прострочених поточних зобов'язань. Як такий узагальнюючий реєстр, пропонуємо використовувати Реєстр прострочених поточних зобов'язань на підприємстві. Так, реєстр містить інформацію про найменування кредитора, номер і дату договору, згідно з яким було встановлено строк погашення зобов'язань, суму, яка перейшла до складу простроченої заборгованості. Інформацію, що міститься в цьому документі, доцільно використовувати для прийняття управлінських рішень щодо пошуку шляхів погашення простроченої заборгованості, а також складання форми статистичної звітності 1-Б «Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість».

Важливим моментом у організації обліку зобов'язань є розробка внутрішніх регламентів, тобто формування облікових номенклатур.

Формування облікових номенклатур – сприяє ліквідації дублювання в обліку, обґрунтованому вибору первинних документів, облікових реєстрів, формуванню документообігу, документопотоків, розв'язанню інших питань бухгалтерського обліку (табл. 3.1).

Перелік облікових номенклатур розробляють для кожного об'єкта обліку на кожному технологічному етапі (первинному, поточному та підсумковому).

Номенклатури слід пов'язувати з даними для управління конкретним підприємством.

Таблиця 3.1

Перелік облікових номенклатур з первинного обліку зобов'язань

№ п/п	Дані для обліку	Використання облікових даних	У вираженні		В яких носіях інформація з'являється вперше	Примітки
			Кількісному	Якісному		
1	2	3	4	5	6	7

Джерело: сформовано автором

Первинні документи з обліку поточних зобов'язань є однією із складових облікових номенклатур первинного обліку. Вони називаються носіями облікових номенклатур. Більшість носіїв облікових номенклатур визначається централізовано. Якщо у централізованому порядку такі носії не створені, їх розробляють і включають у альбоми форм первинних документів.

3.2. Особливості процедур аудиту зобов'язань

Рациональною системою, що відображає операції і результати діяльності з урахуванням економіко-організаційних особливостей підприємства, результати впровадження якої гарантують достовірність інформації, їх повноцінність для прийняття оперативних і стратегічних рішень, є обліковий процес суб'єктів господарювання [76, с. 12].

Результатом облікового процесу є складання первинних документів і фінансової звітності. Аудит не створює цих документів, але він підвищує цінність інформації, створеної в процесі обліку, оскільки аудитор критично оцінює дану інформацію і повідомляє про свій висновок зацікавленим сторонам. Зв'язок аудиту з обліком має двоїстий характер. З одного боку, облікові дані є основним джерелом інформації під час проведення аудиту. З іншого боку, аудит сприяє вдосконаленню форм і змісту облікових реєстрів, змінює порядок

документообігу з метою підвищення його оперативності.

Оптимізація бухгалтерського обліку поточних зобов'язань шляхом впровадження інформаційних технологій сприяє зміні процедур їх перевірки у контексті збору і обробки облікової інформації, що призводить до оперативності автоматизації аудиту.

Автоматизований аудит поточних зобов'язань господарюючих суб'єктів вирішує конкретну сукупність завдань, по-перше, інформаційного характеру – прискорення процесу отримання і обробки необхідної сукупності інформації, перевірка документальної інформації, розробленої аудитором під час перевірки, по-друге, методичного спрямування – удосконалення системи систематизації аналітичних даних аудиту шляхом застосування електронних таблиць, створення прикладних аудиторських програм, підвищення рівня оперативності проведення аудиторських процедур, по-третє, сприяє вирішенню інших завдань, серед яких можна виокремити: створення баз даних, використання можливостей графічних редакторів, редагування текстів та інше.

В умовах сьогодення при здійсненні незалежної перевірки аудитор повинен мати додаткові знання у галузі систем обробки економічної інформації, практичний досвід роботи з різними системами бухгалтерського обліку і спеціальними інформаційними системами аудиту.

За комп'ютерного аудиту аудитору не потрібно робити однобічну роботу оцінки сукупності інформації, основна його мета – формування стратегії перевірки. Стратегія комп'ютерного аудиту поточних зобов'язань передбачає перевірку автоматизованої підсистеми обліку поточних зобов'язань в контексті забезпечувальної і функціональної частин його інформаційної системи (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Схема стратегії комп'ютерного аудиту поточних зобов'язань

Джерело: [76, с. 12]

Отже, комп'ютерний аудит спрямований на одночасний контроль за забезпеченням інформації і бухгалтерськими даними. У зв'язку з цим, у практичній діяльності автоматизованого аудиту використовують паралельну обробку облікових даних з одночасним веденням бухгалтерського обліку (рис. 3.2).

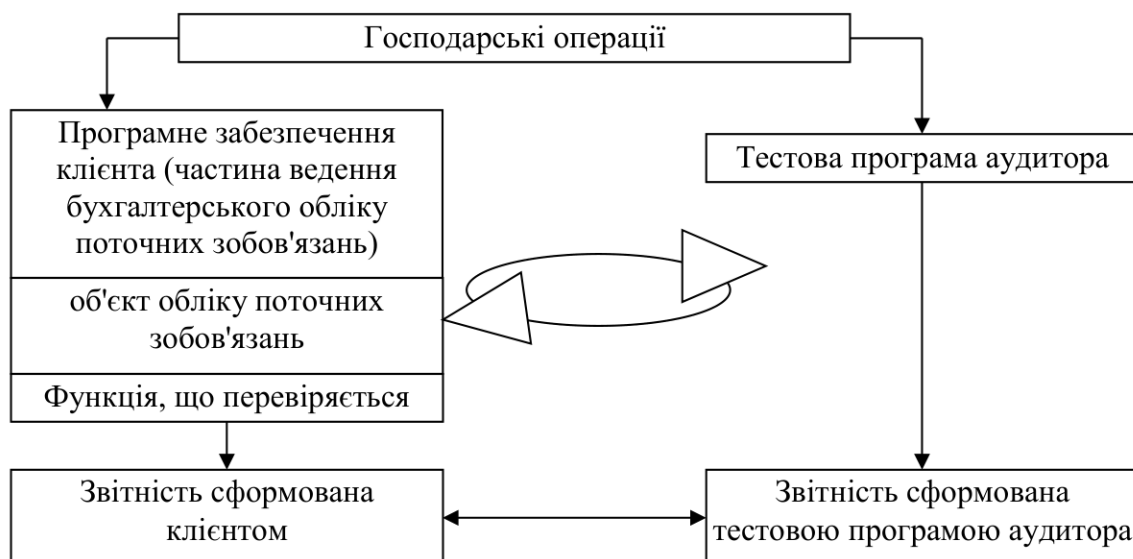

Рис. 3.2. Паралельна обробка облікових даних під час аудиту поточних зобов'язань

Джерело: [76, с. 12]

Таким чином, за допомогою комп'ютерного аудиту можна проводити одночасну перевірку даних бухгалтерського обліку з програмним забезпеченням, не заважаючи при цьому безпосередньому процесу бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання.

Основними етапами проведення комп'ютерного аудиту поточних зобов'язань, аналогічного паперовому і механізованому, є: підготовчий, планування аудиту, отримання аудиторських доказів і формування висновку аудитора (табл. 3.2).

Враховуючи специфіку вітчизняного аудиту поточних зобов'язань в умовах комп'ютеризації, можна виокремити такі основні вимоги програмного забезпечення:

- гнучкість – здатність адаптуватися до конкретних умов господарювання підприємства окремої галузі (комп'ютерні аудиторські системи повинні мати, окрім загальних вимог і стандартів аудиту і обліку, інформацію щодо особливостей обліку конкретного суб'єкта господарювання);

- ергономічність – можливість комфортного ведення облікових даних, оперативного і доступного формування звітів;

- тісний зв'язок з бухгалтерськими програмами на рівні баз даних;
- простота і професійність програмного продукту.

Таблиця 3.2

Особливості аудиту поточних зобов'язань (за етапами проведення)

Етап	Мета і завдання	Методи і процедури	Документи
підготовчий	обумовлюються вимоги щодо дослідження об'єкта аудиту та укладання договору. У договорі зазначають усі суттєві питання аудиторської перевірки.	процедури по суті: спостереження, тести контролю: анкетування, інформування, опитування, процедури оцінки ризиків: опитування	результати попереднього аудиту, тест внутрішнього контролю
планування	складають загальний план аудиту (планування, перегляд, тестування системи внутрішнього контролю) і програму аудиту із зазначенням методів і прийомів, які будуть використовуватися для одержання аудиторських доказів.	процедури по суті: інформування, тести контролю: опитування, процедури оцінки ризиків: спостереження	план, програма аудиту
отримання аудиторських доказів	встановлення відповідності фінансової звітності чинному законодавству і іншим нормативно-правовим актам	процедури по суті: перевірка, аналітичні процедури, звіряння, повторне обчислення, повторне виконання тести контролю: інвентаризація, запит, інформування, процедури оцінки ризиків: аналітичні процедури, оцінка, діагностика	первинні документи, облікові реєстри, фінансова звітність
узагальнення результатів	складаються висновки щодо цілей аудиту поточних зобов'язань	процедури по суті: інформування, тести контролю: запит, процедури оцінки ризиків: ідентифікація	аудиторський висновок (звіт аудитора)

Джерело: [76, с. 13]

Основними перспективами розвитку програм з комп'ютеризації аудиту поточних зобов'язань є:

- інтеграція з системою бухгалтерського обліку і програмного забезпечення його ведення;
- створення основ і деталізованої інструкції з формування звітності на основі імпортованих даних бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання;

- впровадження і регулярне відновлення методології аудиту в частині робочих документів аудитора, бази потенційних (типових) порушень і викривлень;
- запровадження конкретики у спростованому алгоритмі бізнес-процесів суб'єктів господарювання.

Автоматизація облікового процесу у суб'єктів господарювання висуває вимоги до комп'ютеризації аудиту, кінцевою метою якого є розвиток технологій безперервного віртуального контролю. Такий вид контролю допомагає працювати на випередження порушень, своєчасне відпрацьовування помилок, зниження рівня ризику отримання негативного результату від перевірок тощо. Це стосується фактів необґрунтованої кредиторської заборгованості перед комерційними організаціями і узгодження процедур взаємозаліку таких заборгованостей. Безперервний віртуальний аудит є регулюючою функцією, що не має обмежень за об'ємом перевірки і строками його виконання.

Дослідження питання особливостей формування методики аудиту зобов'язань підприємств потребує, передусім, визначення того, що собою являє методика аудиту взагалі. Перш за все, слід зазначити, що результативність аудиту забезпечується застосуванням низки належних методів, прийомів і процедур [47, с. 202].

У практиці аудиту використовують загальнонаукові, запозичені з інших наук і спеціальні методи та методичні прийоми. Останні об'єднують у чотири групи: органолептичні, документальні, розрахунково-аналітичні та прийоми узагальнення результатів аудиту.

Аудит зобов'язань підприємств, як і будь-яка ділянка аудиторської перевірки фінансової звітності, здійснюється в певній послідовності, тобто включає ряд стадій та етапів перевірки. На рис. 1 наведено етапи проведення аудиту зобов'язань підприємств. Кожен етап передбачає здійснення аудиторських процедур, порядок виконання яких визначається Міжнародними стандартами аудиту, а також залежить від особливостей діяльності підприємства в цілому, та організації й методики бухгалтерського обліку зокрема. Наприклад,

на характер і час аудиторських процедур, які буде використано аудитором у ході перевірки, може впливати той факт, що деякі облікові дані та інша інформація існують лише в електронній формі або виникають в конкретні моменти чи періоди часу.

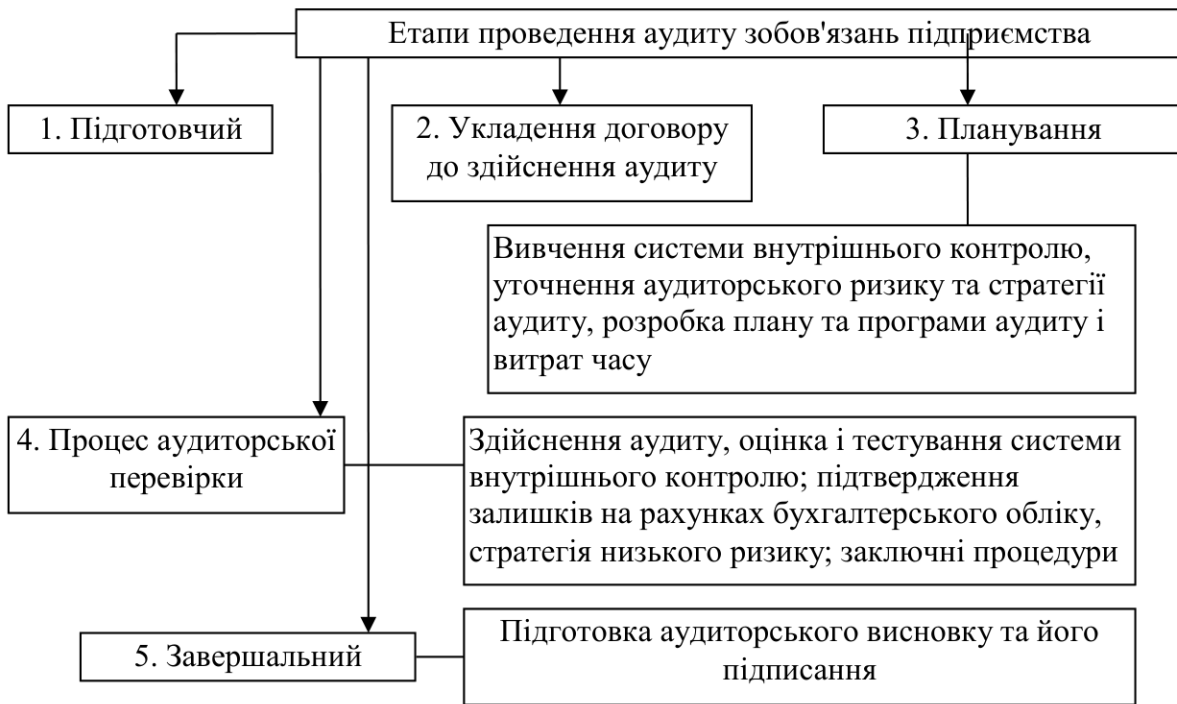

Рис. 3.3. Етапи проведення аудиту зобов'язань підприємств

Джерело: [47, с. 202]

Перевірка зобов'язань підприємства проходить у визначеній послідовності, що включає етапи, описані на рисунку 3.3. Кожен етап передбачає конкретні аудиторські процедури, що визначаються Міжнародними стандартами аудиту та залежать від характеру діяльності підприємства та практики бухгалтерського обліку. Такі фактори, як електронний формат даних і конкретні часові міркування, можуть вплинути на вибір і час аудиторських процедур. Такий структурований підхід забезпечує ретельну перевірку, сприяючи точності та достовірності фінансової звітності.

Висновок до розділу 3

В 3 розділі проведено комплексний розгляд рекомендацій, спрямованих на вдосконалення обліку зобов'язань на підприємствах. Зосереджуючись на процедурах документування та процесах аудиту, пов'язаних із зобов'язаннями, дослідження дає практичні ідеї для підвищення точності, прозорості та ефективності фінансового менеджменту.

Оптимізація обліку поточних зобов'язань шляхом впровадження інформаційних технологій призводить до зміни парадигми в способі обробки даних, що призводить до операційної ефективності автоматизованих процедур аудиту. Поява автоматизації процесу аудиту оптимізує збір і аналіз бухгалтерської інформації, сприяючи більш своєчасній і точній оцінці зобов'язань. Це не тільки прискорює процедури аудиту, але й підвищує точність і надійність результатів аудиту. В роботі визнається роль технології як каталізатора позитивних змін у бухгалтерській практиці, наголошується на її потенціалі революціонізувати не лише документацію та представлення зобов'язань, але й процедури аудиту, пов'язані з ними. Рекомендації, надані в цьому дослідженні, узгоджуються з сучасною тенденцією використання інформаційних технологій для оптимізації процесів управління фінансами. Оскільки підприємства продовжують пристосовуватися до цифрової ери, впровадження цих рекомендацій у поєднанні з технологічною інтеграцією дає їм можливість процвітати в середовищі, де швидкість, точність і ефективність є найважливішими.

РОЗІДЛ 4

КОРПОРАТИВНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

4.1. Перспективи розвитку корпоративної освіти

На середовище і практики корпоративної освіти впливають кілька тенденцій і викликів. Основні тенденції включають триваючу цифрову трансформацію з акцентом на інтеграцію технологій, таких як платформи електронного навчання та віртуальні класи. Персоналізоване навчання набуло популярності, пристосовуючи освітні шляхи до індивідуальних потреб і вподобань. Очевидним є культурний зсув у бік безперервного навчання, що підкреслює важливість підвищення кваліфікації та перекваліфікації. Аналітика даних відіграє важливу роль, дозволяючи організаціям відстежувати прогрес навчання та визначати майбутні потреби.

Пропагується середовище для спільного навчання, використовуючи інструменти соціальних мереж для обміну знаннями. Крім того, розвиток м'яких навичок визнається разом із технічними навичками. Проблеми в корпоративній освіті включають технологічні бар'єри, пов'язані з доступністю та доступністю. Залучення співробітників до навчальних програм і вимірювання їх ефективності викликають постійні проблеми. Адаптація до швидких технологічних і галузевих змін, усунення культурних відмінностей у глобальних командах і управління обмеженнями ресурсів також є критично важливими. Проблеми кібербезпеки, особливо на платформах онлайн-навчання, потребують уваги. Щоб отримати найновішу інформацію, радимо переглянути останні дослідження та галузеві звіти.

У сфері корпоративної освіти зберігаються проблеми з забезпеченням того, щоб передові технології навчання були не тільки доступними, але й доступними.

Подолання технологічних бар'єрів, таких як потреба в надійній ІТ-інфраструктурі, має вирішальне значення для успішного впровадження ініціатив цифрового навчання.

Залучення співробітників залишається складною головоломкою. Встановлення балансу між обов'язковим навчанням і створенням позитивного, мотивуючого навчального досвіду є постійною проблемою. Вимірювання ефективності програм корпоративної освіти створює ще одну перешкоду. Встановлення чітких показників і демонстрація рентабельності інвестицій (ROI) для навчальних ініціатив – це сфери, які потребують постійної уваги та вдосконалення.

Здатність пристосовуватися до змін є постійною темою. Корпоративні освітні програми повинні розвиватися в тандемі зі швидкими змінами технологій і галузевих тенденцій. Адаптація контенту відповідно до різноманітних культурних контекстів і мов стає особливо актуальною в умовах глобалізації на робочому місці, де забезпечення послідовного навчання в різних командах є проблемою.

Обмеження ресурсів, як з точки зору часу, так і бюджету, є вічними проблемами. Співробітники часто стикаються з обмеженнями у приділенні часу навчанню, і організації повинні орієнтуватися в бюджетних обмеженнях, які впливають на розробку та впровадження комплексних програм навчання.

В епоху зростання кіберзагроз у сфері корпоративної освіти виникли проблеми кібербезпеки. Забезпечення безпеки онлайн-навчальних платформ і захист конфіденційних навчальних даних є критично важливими компонентами надійної корпоративної освітньої стратегії. Крім того, проведення навчання співробітників з кібербезпеки є обов'язковим для зменшення ризиків і створення безпечного навчального середовища.

Щоб залишатися в курсі цих тенденцій і викликів, організації повинні постійно оцінювати та адаптувати свої стратегії корпоративної освіти. Ознайомлення з останніми дослідницькими статтями, галузевими звітами та

джерелами новин має важливе значення для отримання найновішої інформації в цій динамічній галузі.

Лідерство є критичним чинником успіху ініціатив корпоративної освіти. Лідери відповідають за встановлення чіткого бачення, яке узгоджує освітні цілі з більш широкими цілями організації. Вони розподіляють ресурси, як фінансові, так і людські, і відіграють вирішальну роль у формуванні культури, яка цінує та надає пріоритет навчання. Ефективні лідери також подають приклад, демонструючи відданість безперервному навчанню та підтримці зусиль щодо управління змінами, пов'язаними з освітніми стратегіями.

Залучення персоналу є не менш важливим для успіху корпоративних освітніх програм. Це передбачає чітке інформування про мету та переваги освітніх ініціатив, надання персоналізованих шляхів навчання, а також визнання та винагородження працівників за їхні досягнення в освіті. Заохочення середовища для спільного навчання та встановлення механізмів зворотного зв'язку для постійного вдосконалення також є важливими елементами залучення персоналу.

Окрім лідерства та залучення персоналу, інші важливі аспекти корпоративної освіти включають інтеграцію технологій. Це передбачає забезпечення того, щоб технології навчання були зручними для користувача, доступними та відповідали останнім досягненням. Крім того, організації повинні включити принципи різноманітності та інклюзивності в освітній контент, щоб задовольнити різноманітні потреби глобальної робочої сили.

Узгодження освітніх програм із поточними та майбутніми бізнес-цілями має важливе значення для актуальності та ефективності. Регулярна переоцінка та перебудова програм допомагає забезпечити постійне узгодження з цілями організації. Надійні механізми вимірювання, включаючи дані та аналітику, використовуються для оцінки ефективності освітніх програм і прийняття обґрунтованих рішень щодо покращення.

Вирішальним є визнання важливості навичок м'якого спілкування та інтеграція їх у навчальні програми. М'які навички, зокрема спілкування, робота

в команді, лідерство та здатність до адаптації, значно сприяють загальному розвитку співробітників.

Успіх корпоративної освіти залежить від комплексного підходу, який враховує відданість керівництва, залучення персоналу, інтеграцію технологій, різноманітність та залучення, узгодження з бізнес-цілями та інтеграцію розвитку навичок м'якого спілкування. Організації, які віддають перевагу цим аспектам, створюють динамічну культуру навчання, яка сприяє як зростанню співробітників, так і успіху організації.

Розвиток soft skills в корпоративній освіті є ключовим аспектом, який виходить за рамки технічних компетенцій, суттєво сприяючи загальній ефективності співробітників і успіху організації. Це включає в себе цілісний підхід до розвитку навичок міжособистісного та внутрішньоособистісного спілкування, які покращують взаємодію та співпрацю на робочому місці.

Ефективне спілкування є основою ділового середовища. Корпоративні освітні програми мають бути зосереджені на вдосконаленні навичок вербальної та письмової комунікації, включаючи здатність чітко формулювати ідеї, активно слухати та переконливо передавати інформацію. Навички віртуального спілкування, враховуючи зростання віддаленої роботи, також заслуговують на увагу. Навчання soft skills має наголошувати на важливості співпраці та командної роботи. Це передбачає навчання співробітників тому, як ефективно працювати в різноманітних командах, розуміти різні стилі роботи та використовувати колективні переваги для досягнення спільних цілей. Вправи з формування команди та спільні проекти можуть бути включені в навчальні програми.

Лідерські навички виходять за межі тих, хто займає офіційні керівні посади. Корпоративна освіта має розвивати лідерські якості на всіх рівнях, заохочуючи співробітників проявляти ініціативу, приймати рішення та надихати інших. Управлінські навички, включаючи тайм-менеджмент і організаційні здібності, також є невід'ємними компонентами.

Сучасний бізнес-ландшафт характеризується швидкими змінами. Розвиток навичок «м'якого» спілкування повинен надати співробітникам здатність адаптуватися до змін, сприймати інновації та відновлюватися після невдач. Навчання стійкості має вирішальне значення для того, щоб допомогти людям подолати невизначеність і виклики. Ефективне навчання soft skills наголошує на здібностях вирішення проблем і критичного мислення. Співробітники повинні бути готові аналізувати ситуації, приймати обґрунтовані рішення та підходити до викликів із мисленням, орієнтованим на вирішення. Для вдосконалення цих навичок у навчання можна включити тематичні дослідження та реальні сценарії.

Розуміння емоцій і керування ними, як власними, так і іншими, є ключовим компонентом розвитку soft skills. Корпоративні освітні програми повинні зосереджуватися на емоційному інтелекті, вихованні самосвідомості, емпатії та ефективних міжособистісних стосунків. Заохочення культури творчості та інновацій є життєво важливим для організаційного зростання. Розвиток soft skills має надихати співробітників мислити творчо, вносити інноваційні ідеї та сприймати мислення постійного вдосконалення. Навчальні програми можуть включати мозкові штурми, семінари з дизайн-мислення та інноваційні проблеми.

Навчання soft skills має стосуватися стратегій розв'язання конфліктів, навчаючи співробітників, як конструктивно вирішувати конфлікти та знаходити рішення, які принесуть користь усім залученим сторонам. Це сприяє більш здоровому робочому середовищу та міцнішій динаміці команди. Побудова професійних зв'язків і сприяння позитивним стосункам з колегами, клієнтами та зацікавленими сторонами є критично важливими навичками. Навчальні програми можуть надати вказівки щодо ефективних мережевих стратегій, методів побудови стосунків і підтримки професійної присутності в Інтернеті.

У умовах дедалі більшої глобалізації на робочому місці культурна компетентність є важливою. Розвиток навичок м'якого спілкування має включати навчання розумінню та повазі різноманітних культур, сприянню інклюзивності та ефективному орієнтуванню міжкультурної комунікації.

Включення розвитку soft skills у корпоративні освітні програми має важливе значення для створення всебічно розвинених, здатних до адаптації та стійких працівників. Зосереджуючись на комунікації, командній роботі, лідерстві, здатності до адаптації, вирішенні проблем, емоційному інтелекті, креативності, розв'язанні конфліктів, налагодженні зв'язків і культурній компетентності, організації можуть сприяти формуванню робочої сили, готової процвітати в сучасному динамічному бізнес-середовищі.

Розв'язання проблем і критичне мислення є основними навичками на сучасному робочому місці. Вони дають співробітникам можливість аналізувати ситуації, приймати обґрунтовані рішення та ефективно реагувати на складні виклики. У динамічному бізнес-середовищі, де панує невизначеність, ці навички мають вирішальне значення для забезпечення організаційної стійкості та інновацій.

У корпоративних освітніх програмах наголос на вирішенні проблем і критичному мисленні можна вплести в різні аспекти навчання:

Навчання на основі сценаріїв. Розробка сценаріїв, які імітують виклики реального світу, дозволяє співробітникам застосовувати навички критичного мислення. Такий підхід спонукає учасників аналізувати ситуації, визначати проблеми та пропонувати рішення.

Тематичні дослідження. Інтеграція тематичних досліджень у навчальні матеріали надає працівникам практичні приклади для аналізу та вирішення. Вивчення минулих ситуацій сприяє глибшому розумінню ефективних стратегій вирішення проблем.

Спільні проекти. Призначення спільних проектів заохочує командну роботу та вимагає від учасників колективної участі в процесах критичного мислення та вирішення проблем. Це відображає спільну природу вирішення проблем у професійному середовищі.

Навчання має бути зосереджено на вдосконаленні аналітичних навичок, що дозволяє співробітникам розбивати складні проблеми на керовані компоненти. Це передбачає визначення закономірностей, зв'язків і потенційних рішень.

Співробітники повинні мати ефективні механізми прийняття рішень. Це включає оцінку ризиків, оцінку потенційних результатів і прийняття рішень відповідно до цілей організації.

Корпоративна освіта повинна розвивати творчі підходи до вирішення проблем. Заохочення співробітників мислити поза звичайними кордонами сприяє інноваціям і пошуку нетрадиційних рішень. Керівні посади, зокрема, вимагають сильних навичок критичного мислення. Корпоративна освіта для лідерів повинна наголошувати на:

Лідери повинні мислити стратегічно, враховуючи довгострокові цілі та ширший вплив рішень. Програми навчання повинні спрямовувати лідерів на розвиток стратегічного мислення. Лідери повинні вміти оцінювати ризики, пов'язані з різними рішеннями. Корпоративна освіта повинна надавати інструменти для оцінки ризиків і прийняття обґрунтованого вибору.

Вирішення проблем і критичне мислення є ітеративними процесами. Корпоративна освіта повинна прищеплювати культуру постійного вдосконалення шляхом:

- *Механізми зворотного зв'язку.* Надання конструктивного зворотного зв'язку щодо підходів до вирішення проблем заохочує співробітників вдосконалювати свої процеси мислення.

- *Заохочення співробітників* до роздумів про минулий досвід вирішення проблем сприяє постійному навчанню та вдосконаленню навичок критичного мислення.

- *Технологічна інтеграція.* В епоху цифрової трансформації включення технологій у розв'язання проблем і навчання критичного мислення має важливе значення. Інструменти моделювання, навчання аналітиці даних і сценарії штучного інтелекту можуть підвищити актуальність корпоративних освітніх програм.

- *Оцінка* навичок вирішення проблем і критичного мислення є життєво важливою. Корпоративні освітні програми повинні включати оцінювання, яке

оцінює здатність працівників аналізувати ситуації, приймати обґрунтовані рішення та застосовувати методології критичного мислення.

Можна сказати, що навички вирішення проблем і критичного мислення є незамінними для орієнтування в складнощах сучасного робочого місця. Інтеграція цих навичок у корпоративні освітні програми гарантує, що співробітники на всіх рівнях оснащені когнітивними інструментами, необхідними для ефективного прийняття рішень і безперервних інновацій.

4.2. Сучасні моделі корпоративного навчання

Аналіз сучасних тенденцій розвитку бізнес-освіти дозволяє чітко виокремити дві базові моделі шкіл (табл 4.1.).

Таблиця 4.1

Порівняльна характеристика класичної (університетської) і підприємницької шкіл бізнесу

Характеристика школи	Класична Наукова - Science	Підприємницька Професійна - Professional
Організація роботи викладачів	Кафедри. Довічний найм (tenure)	Творчі колективи викладачів для вирішення конкретних освітніх і консалтингових завдань. Тільки тимчасові контракти
Дослідження	Прийняті в реферованих академічних журналах	Користуються попитом у широкої публіки, у політичній і підприємницькій еліті. Консалтинг. Дослідницька робота за замовленнями фірм-клієнтів
Фінансування	Endowment, Загально університетський бюджет, оплата навчання відіграє критичну роль	Оплата слухачів, кредити, endowment.
Рівень програми	Ступінь, близька до MS або MA, хоча формально - MBA	MBA або відмова від формальних дипломів і ступенів
«Оптимальний випускник»	Успішний бізнес-консультант, аналітик. Менеджер	Успішний підприємець. Менеджер
Характер	Передача знань - лекції.	формування підприємницького

викладання	Формування навичок - case studies	досвіду - виконання проєктів, тренажери
------------	-----------------------------------	---

Ландшафт бізнес-освіти змінювався протягом багатьох років, породжуючи різні моделі: наукову модель і професійну модель. Ці моделі представляють різні підходи до розробки та надання бізнес-освіти, задовольняючи різноманітні потреби та очікування в академічній та професійній сферах.

Наукова модель акцентується на дослідженнях і теорії. Школи, які дотримуються наукової моделі, надають пріоритет науковим дослідженням. Члени факультету займаються науковою діяльністю, сприяючи теоретичним основам і прогресу в бізнес-знаннях.

Розробка навчальної програми наголошує на теоретичних концепціях і моделях. Студенти заглиблюються в фундаментальні теорії в економіці, менеджменті, фінансах та суміжних дисциплінах. Викладачі, як правило, є вченими з сильною академічною освітою. Їхній досвід полягає в проведенні досліджень, публікаціях у наукових журналах та сприянні теоретичним розробкам у відповідних галузях. Ці школи часто пропонують докторську ступінь. програми, що культивують наступне покоління бізнес-науківців. Суворі академічні програми зосереджені на підготовці студентів до кар'єри в академічних колах та наукових дослідженнях.

Основна мета – сприяти створенню нових знань. Випускники цих програм добре оснащені, щоб продовжити кар'єру в академічних колах, науково-дослідних установах і аналітичних центрах.

Професійна модель фокусується на прикладній та практичній спрямованості. Школи, які приймають професійну модель, надають перевагу застосуванню знань до реальних бізнес-завдань. У навчальній програмі наголошується на практичних навичках і практичному досвіді.

Тісні зв'язки з галузями промисловості та підприємствами дозволяють студентам отримати уявлення про поточні ринкові тенденції та проблеми. Викладачі часто мають значний досвід у галузі. Вони приносять практичні ідеї та приклади з реального світу в клас, поєднуючи академічні концепції з професійними реаліями.

Програми розроблені, щоб озброїти студентів навичками, яких потребують роботодавці. Це включає в себе лідерство, управління проектами, спілкування та інші практичні навички, важливі для успіху в діловому світі. Співпраця з галузевими партнерами є ключовою особливістю. Професійні школи активно беруть участь у стажуваннях, спільних освітніх програмах і партнерстві з бізнесом, щоб надати студентам прямий контакт із корпоративним середовищем.

Сильні сторони наукової моделі в тому, що вона сприяє теоретичному розвитку, готує студентів до науково-орієнтованої кар'єри та сприяє глибокому розумінню основних концепцій. Потенційна проблема у підтримці актуальності в реальному світі та негайної застосовності.

Професійна модель робить наголос на практичних навиках, міцних галузевих зв'язках і негайному застосуванні знань. Однак, школи можуть зіткнутися з проблемами, щоб бути в курсі теоретичних розробок, що швидко розвиваються.

Співіснування наукової та професійної моделей збагачує різноманітність бізнес-освіти. Школи часто поєднують елементи обох моделей, щоб запропонувати комплексний і збалансований освітній досвід. Вибір між цими моделями залежить від індивідуальних кар'єрних устремлінь, причому деякі шукають міцну основу в теоретичних знаннях і дослідженнях, тоді як інші надають пріоритет практичним навичкам і негайному застосуванню в галузі.

Наукова модель, прийнята школами корпоративної освіти, відіграє ключову роль у розвитку знань у сфері бізнесу та суміжних дисциплін. Він характеризується непохитною прихильністю до теоретичних основ і суворої дослідницької діяльності, що вносить значний внесок у науковий дискурс. Викладачі в цих установах беруть участь у всебічних наукових дослідженнях, публікуючи свої висновки в поважних журналах і поширюючи знання, які впливають на академічну спільноту та поширюють свій вплив на галузеву практику.

Одним із ключових результатів цієї моделі є підготовка людей до кар'єри, орієнтованої на дослідження, що часто полегшується через надання докторської

освіти. програми. Випускники цих програм мають передові дослідницькі навички, здібності до критичного мислення та здатність робити оригінальний внесок у свої відповідні галузі. Це готує їх до роботи в академічних колах, дослідницьких установах і аналітичних центрах політики.

Крім того, наукова модель сприяє глибокому розумінню основоположних концепцій у бізнесі, наголошуючи на теоретичній точності в таких сферах, як економіка, менеджмент, фінанси та маркетинг. Випускники виходять із цілісним уявленням про свою сферу діяльності, що дозволяє їм вирішувати складні бізнес-завдання з повним розумінням основних принципів.

Вплив на галузеву практику є ще одним помітним аспектом наукової моделі. Ці школи часто є лідерами думок, впливаючи на бізнес-стратегії та прийняття рішень через розробку та поширення передових теорій. Викладацький склад може взяти на себе консультативну роль, надаючи експертне керівництво підприємствам, державним установам та некомерційним організаціям.

Модель процвітає завдяки науковому співробітництву як всередині установи, так і з міжнародними академічними партнерами. Це сприяє створенню глобальної мережі вчених, які вносять свій внесок у спільний пул знань. Такі школи часто створюють міцну міжнародну репутацію, залучаючи студентів і викладачів з різних культур.

Крім того, наукова модель заохочує інтеграцію новітніх технологій у бізнес-освіту. Дослідницька діяльність вивчає наслідки технологічного прогресу, надаючи студентам уявлення про майбутнє ділової практики.

Наголошуючи на культурі постійних інновацій, наукова модель гарантує, що викладачі та студенти залишаються в авангарді адаптації до змін у бізнес-середовищі, вирішення нових викликів та пропозиції інноваційних рішень. Він також сприяє розбудові інтелектуальної спільноти через організацію та участь у наукових конференціях, які служать платформами для співпраці та обміну результатами досліджень.

Таким чином, наукова модель є невід'ємною частиною розвитку знань у бізнес-освіті, впливаючи на академічні досягнення, галузеву практику та світове

лідерство. Його акцент на теоретичній точності та навичках, орієнтованих на дослідження, позиціонує його як критично важливий внесок у розвиток бізнес-освіти.

Професійна модель у школах корпоративної освіти відіграє значну роль у вирішенні практичних вимог сучасного бізнес-середовища. Ця модель відрізняється від традиційного акценту на теоретичній точності, надаючи перевагу негайному застосуванню знань і розвитку навичок, які безпосередньо сприяють професійному успіху.

Ключовою особливістю професійної моделі є її прикладна та практична спрямованість. Програми, структуровані за цією моделлю, надають пріоритет актуальності в реальному світі, інтегруючи ідеї професіоналів галузі безпосередньо в навчальну програму. Викладачі часто мають значний галузевий досвід, наповнюючи свої курси практичними прикладами, які подолають розрив між академічними концепціями та професійними реаліями.

Професійна модель виділяється своєю прихильністю до розвитку навичок. Програми ретельно розроблені, щоб озброїти студентів практичними навичками, яких вимагають роботодавці. Наголошується на лідерстві, управлінні проектами, комунікації та інших навичках, необхідних для орієнтування в складнощах ділового світу. Цей фокус гарантує, що випускники не тільки добре розбираються в теоретичних концепціях, але також вміють застосовувати свої знання в реальних сценаріях.

Відмінною рисою професійної моделі є її сильна інтеграція з галузями та підприємствами. Спільні проекти, стажування та кооперативні освітні програми зазвичай включені в навчальний план. Такі ініціативи дозволяють студентам безпосередньо познайомитися з динамікою корпоративного середовища, сприяючи плавному переходу від академічного середовища до професійної сфери.

Викладачі, які дотримуються професійної моделі, часто приносять багатий досвід у галузі. Їхня роль виходить за рамки традиційних академічних обов'язків, оскільки вони активно беруть участь у промислових партнерствах та співпраці.

Цей підхід, орієнтований на практиків, гарантує, що студенти отримають вигоду від інструкторів, які володіють не тільки теоретичними знаннями, але й детальним розумінням галузевих тенденцій і проблем.

Заслугує на увагу орієнтований на кар'єру характер програм, розроблених відповідно до професійної моделі. Випускники готові відповідати вимогам ринку праці, озброївшись практичними навичками та досвідом, які відповідають очікуванням галузі. Ця модель надає перевагу негайному працевлаштуванню, відповідаючи потребам студентів, які прагнуть швидкої інтеграції в робочу силу.

Незважаючи на те, що професійна модель виділяється своїм акцентом на практичності, розвитку навичок та інтеграції галузі, вона також визнає важливість бути в курсі теоретичних розробок. Програми часто включають фундаментальні теорії, щоб забезпечити всебічну освіту, гарантуючи, що випускники володіють як теоретичними знаннями, так і практичними навичками.

Підсумовуючи, професійна модель у школах корпоративної освіти відіграє життєво важливу роль у задоволенні нагальних потреб ділового світу. Його акцент на актуальності в реальному світі, розвитку навичок, інтеграції галузі та програмах, орієнтованих на кар'єру, узгоджується з очікуваннями студентів і роботодавців. Ця модель є важливою парадигмою сучасної бізнес-освіти, сприяючи цілісному розвитку професіоналів, готових долати виклики сучасного корпоративного ландшафту.

Висновок до розділу 4

Сучасна корпоративна освіта відображає динамічний ландшафт, сформований різними моделями, методологіями та пріоритетами. Співіснування наукової та професійної моделей забезпечує нюансований підхід до задоволення багатогранних потреб учнів і постійно змінюваних вимог бізнес-середовища.

Наукова модель, з акцентом на теоретичній точності та наукових дослідженнях, робить значний внесок у розвиток знань, інтелектуальне лідерство та глобальні академічні мережі. У той же час професійна модель виділяється своєю прикладною орієнтацією, негайною актуальністю та міцною інтеграцією з галузевою практикою, спрямованою на те, щоб озброїти людей практичними навичками для негайного працевлаштування.

Разом ці моделі підкреслюють важливість збалансованого підходу до корпоративної освіти. Ефективна освітня стратегія повинна поєднувати теоретичні основи з практичним застосуванням, сприяючи цілісному досвіду навчання, який готує людей як до викликів академії, так і до вимог професійної сфери. У навігації на цьому перетині сучасна корпоративна освіта прагне створити адаптованих, інноваційних та всебічно розвинутих професіоналів, здатних досягти успіху в глобальному бізнес-ландшафті, що швидко змінюється.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведеного дослідження дають змогу зробити такі висновки та внести пропозиції:

1. З'ясування економічної сутності зобов'язань, як джерел утворення активів, та їх класифікації є важливим питанням при формуванні інформації про господарську діяльність підприємства. Уточнення понять «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання» підтвердило, що економічна категорія «зобов'язання» значно ширша, ніж поняття «кредиторська заборгованість». Вивчення й аналіз поняття «минула подія» дали змогу дослідити зміст подій за господарськими операціями, що обумовлюють виникнення та погашення поточних зобов'язань. Виділення основних ознак класифікації поточних зобов'язань (характер виникнення, економічний зміст, контрагенти, валюта зобов'язань, забезпеченість, дотримання строків погашення, ймовірність погашення) та доповнення ознакою відображення в балансі дає можливість формувати в обліку необхідну інформацію для їх ефективного управління.

2. У процесі дослідження було встановлено, що для поліпшення інформаційного забезпечення аналізу платоспроможності підприємства та надання пріоритету кредиторам над власниками під час задоволення вимог щодо зобов'язань підприємства доцільно відображувати зобов'язання в пасиві Балансу (форма № 1) у порядку зростання строків їх погашення, а активів – в порядку зниження їх ліквідності. З метою підвищення інформативності фінансової звітності та якості результатів аналізу поточних зобов'язань форму № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» доповнено інформацією про поточні зобов'язання за наведеними вище класифікаційними ознаками.

3. Встановлено, що обліку підлягають не всі зобов'язання підприємства, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності. В бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів. Зобов'язання, що передбачаються до виконання згідно з укладеними договорами, не знаходять відображення в обліку. Запропоноване відображення зобов'язань за договорами на позабалансових рахунках підвищить

контроль за їх виконанням і дасть змогу підприємству уникнути витрат, до яких може призвести невиконання або несвоєчасне виконання таких зобов'язань.

4. У процесі вивчення організації обліку поточних зобов'язань було визначено, що повнота інформації забезпечується системою ведення первинних документів та облікових регістрів. З метою контролю стану розрахунків з постачальниками та покупцями запропоновано вдосконалення низки первинних документів, що супроводжують передавання прав власності на товари, роботи, послуги від продавця покупцю, через впровадження додаткового реквізиту «Вид розрахунків».

5. Інвентаризація розрахунків здійснюється з метою підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку про поточні зобов'язання та показників фінансової звітності. Для формування необхідної та достовірної інформації для контролю й управління поточними зобов'язаннями в роботі обґрунтовано необхідність внесення змін до низки документів, що супроводжують процес проведення інвентаризації розрахунків.

6. Превалювання юридичного підходу до визначення величини зобов'язань ігнорує той факт, що реальна величина зобов'язання ввесь час змінюється і його економічний зміст ширше юридичного. Доведено доцільність використання оцінки поточних зобов'язань за справедливою вартістю, яку проводять у двох напрямках: нарощування вартості поточних зобов'язань у разі прострочення строку погашення зобов'язань та їх дисконтування при наданні знижок постачальником або при зниженні ймовірності погашення зобов'язання. Такий підхід забезпечить достовірність інформації про поточні зобов'язання в умовах антикризового управління підприємством.

7. Дослідження методики обліку поточних зобов'язань дало змогу зробити висновок про недостатню аналітичність облікової інформації щодо поточних зобов'язань. Для отримання більш докладної інформації про стан розрахунків за поточними зобов'язаннями рекомендовано вести їх облік на рахунках третього та четвертого порядків у розрізі суб'єктів, об'єктів та строків дотримання погашення поточних зобов'язань. Крім того, запропоновано

методику обліку нарощування суми прострочених поточних зобов'язань, знижок, що надаються постачальниками за різними умовами договору, списання поточних зобов'язань у вигляді податкового боргу з податку на прибуток у зв'язку з його реструктуризацією або визнанням безнадійним, податку на додану вартість.

8. У процесі дослідження методів аналізу поточних зобов'язань встановлено, що показники для проведення аналізу поточних зобов'язань згідно з поглядами різних учених надають різнобічну їх характеристику, мають різні назви і окремі спільні риси. Виходячи з цього коефіцієнти для проведення аналізу поточних зобов'язань було об'єднано в три групи: кількісні показники, якісні показники, показники покриття поточних зобов'язань. Така система коефіцієнтів поточних зобов'язань для обчислення взаємодоповнюючих показників забезпечить ефективне управління ними.

9. Дані про зобов'язання використовують при проведенні аналізу фінансового стану підприємства з метою визначення його платоспроможності та ліквідності. Встановлено, що коефіцієнти платоспроможності та ліквідності мають два суттєві недоліки: по-перше, для розрахунку коефіцієнтів використовується загальна сума поточних зобов'язань, які складаються з різних видів заборгованостей, строк яких може коливатися від одного дня до одного року, тому не враховується більш детальне співвідношення строків платежів у складі поточних зобов'язань; по-друге, окремі види активів підприємства відображуються в балансі за фактичною собівартістю, а не за вартістю їх можливої реалізації. Тому розраховані коефіцієнти ліквідності можуть бути завищеними або заниженими залежно від рівня рентабельності готової продукції, товарів тощо. Для отримання більш оптимальних значень показників платоспроможності та ліквідності слід враховувати строк погашення поточних зобов'язань та вартість можливої реалізації запасів, що обліковуються на балансі підприємства на дату проведення аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асмолова Т. В., Сирцева С. В. Особливості обліку зобов'язань за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку: порівняльний аспект. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12(1). С. 15-22
2. Барсученко А. С. Особливості організації бухгалтерського обліку поточних зобов'язань в Україні на підприємствах різних форм власності. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 113-116
3. Безверхий К., Бочуля Т. Методичні рекомендації з оцінки активів і зобов'язань для формування облікової звітності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 9. С. 15-26
4. Безкоровайна Л. В. Особливості оцінки активів та зобов'язань в обліку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 46. С. 143-149
5. Біла О. Облік кредиторської заборгованості: вітчизняний та міжнародний досвід. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1. С. 29-33
6. Білляр К. Л. Зміцнення контрольних функцій Міжнародної морської організації (ІМО) шляхом запровадження Схеми аудиту виконання зобов'язань державою-членом ІМО. *Держава і право. Серія : Юридичні науки*. 2015. Вип. 67. С. 420-431
7. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл. За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця ; 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2006. – 832 с.
8. Візіренко С. В. Внутрішній аудит умовних зобов'язань. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 2. С. 136-140
9. Ганусич В. О., Лоя М. І. Вдосконалення обліку поточних зобов'язань. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2015. Вип. 1(1). С. 238-241

10. Гарасим П. М., Лобода Н. О., Гарасим М. П. Структурна динаміка зобов'язань підприємства як класична обліково-аналітична парадигма. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2014. Вип. 11(2). С. 102-110.

11. Гевлич Л. Л., Катранжи Л. І. Особливості підходів до визначення сутності поняття «поточні зобов'язання» та їх класифікації. *Фінанси, учет, банки*. – 2017. – Вип. 1. – С. 70-78

12. Гевчук А. В. Економіко-юридичний підхід до визначення змісту та удосконалення обліку зобов'язань. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"* . 2018. № 3(2). С. 28-34

13. Гойло Н.В. Розмежування сутності бухгалтерських категорій «зобов'язання», «заборгованість», «розрахунки». *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*, 2012, № 2 (60). С. 25–28

14. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 522 с

15. Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік. К.: ТОВ «Автоінтерсервіс», 1996. – 544 с.

16. Гончарук С. М., Войтович Н. В. Гармонізація обліку зобов'язань на підприємствах в Україні в контексті переходу на міжнародні стандарти. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 596-600

17. Горай О. С. Бухгалтерський облік зобов'язань та активів, що втрачено або пошкоджено в результаті бойових дій та окупації державних територій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 69-77

18. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. №436-XIV (зі змінами та доповненнями)

19. Гринів Т. Занюк А. Порівняльний аналіз особливостей бухгалтерського обліку капіталу і зобов'язань в Україні та Польщі. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2017. Вип. 4. С. 251-261

20. Грішина О. Первинний облік. *Головбух*. 2002. № 3. С. 10-15

21. Гуцаленко Л. В. Марчук У. О. Реалізація контрольної функції обліку в управлінні поточними зобов'язаннями підприємств. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 2(1.1). С. 43-48

22. Дікарева Н.В. Облік зобов'язань бюджетних установ органами державної казначейської служби України як метод удосконалення ефективного використання бюджетних коштів. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. № 16. С. 108-111.

23. Довбуш В. І. Умовні зобов'язання: новий об'єкт бухгалтерського обліку. *Молодий вчений*. 2018. № 1(1). С. 485-488

24. Довгопол Н., Нестеренко М. Методи визнання доходів і виникнення зобов'язань у податковому обліку: оптимальний вибір для України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2012. № 6. С. 49-57

25. Драчук В. Ю. Вплив особливостей електронного адміністрування зобов'язання за ПДВ на відображення операцій в системі рахунків бухгалтерського обліку сільськогосподарських товаровиробників. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2015. - Вип. 12(2). - С. 54-60

26. Економічний словник Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. *К.: Кондор*, 2007. 357 с.

27. Житна І.П., Нескреба А.М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. *К.: Вища школа*, 1992. – 191 с

28. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні. *Навч.посібник. К.: А.С.К.*, 2001. 848 с.

29. Замула І. В. Екологічні зобов'язання споживачів обліковий і маркетинговий аспекти. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2016. № 4. С. 169-177

30. Замула І. В. Управління екологічними зобов'язаннями: обліковий та маркетинговий підходи. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. Вип. 2-3. С. 116-129

31. Здирко Н. Г. Адаптація міжнародних стандартів фінансової звітності в сільськогосподарському виробництві. *Економіка. Фінанси. Менеджмент:*

актуальні питання науки і практики. 2016. № 12. С. 92-100

32. Каткова Н. В., Платонова В. С. Проблемні питання документування зобов'язань в бухгалтерському обліку. *Інноваційна економіка*. 2017. № 11-12. С. 241-245

33. Кесарчук Г. С. Удосконалення організації обліку поточних зобов'язань підприємства. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2014. Вип. 11(2). С. 143-153.

34. Кесарчук Г. С., Мошак І. В. Поточні зобов'язання: економічна суть, класифікація та їх оцінка. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2016. Вип. 1(2). С. 401-405

35. Кириллов О. О. Методика бухгалтерського обліку і фінансової звітності зобов'язань підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 1(2). С. 465-468

36. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. К.: ЦУЛ, 2002. 496 с.

37. Кладієв В. Облік зобов'язань: методологічний аспект. *Наукові праці Кіровоградський держ. техн. ун-т. Економічні науки. Кіровоград*, 2004. Вип. 5, ч. 2. С.163–169

38. Коблянська О. І. Актуальні аспекти обліку екологічних зобов'язань. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 2. С. 212–214.

39. Коблянська О. І., Цибульник М. О. Екологічні витрати та зобов'язання в системі бухгалтерського обліку. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9(2). - С. 93-98

40. Коваль С. В. Облік поточних розрахунків та зобов'язань аграрних підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 1. С. 78-84

41. Корінько М. Д. Кушнір Є. О. Аудит довгострокових та короткострокових зобов'язань. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2017. № 1. С. 26-30

42. Кравченко О. В. Зобов'язання бюджетних установ: теоретичні та облікові аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 6(5). С. 140-143
43. Кривцова Т. О. Удосконалення аудиту зобов'язань підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 6. С. 201-209
44. Кривцова Т. О., Лядова Ю. О. Аудит зобов'язань суб'єктів господарювання: теоретико-методичні аспекти. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 164-176
45. Кругла Н. М. Облік оподаткування процентів за борговими зобов'язаннями, які виникають при здійсненні операцій з пов'язаними особами-нерезидентами. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2016. № 2. С. 58-66
46. Кузьменко Г. І. Вплив діючого порядку обліку податкових зобов'язань з ПДВ на показники фінансової звітності та шляхи його удосконалення. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. - 2013. Вип. 23. С. 371-378.
47. Купалова Г. Матвієнко Т. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту виконання зобов'язань за податками і зборами в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. - 2010. - Вип. 118. - С. 31-34
48. Купалова Г., Матвієнко Т. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту виконання зобов'язань за податками і зборами в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2010. Вип. 118. С. 31-34
49. Курганська Н. М. Особливості обліку фінансових зобов'язань за облігаціями. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 9. С. 31-32
50. Лещенко К. П. Дослідження сутності фінансового зобов'язання як обліково-аналітичної категорії. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30(2). С. 134-137
51. Любар О. О., Фогель Т. О Роль управлінського обліку та проблеми

його організації на сільськогосподарських підприємствах. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10(3). С. 464-471

52. Магістерська програма «Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу»: навч.-метод. комплекс. *М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. заклад «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»*; [кер. авт. кол. А.М. Поддєрьогін; уклад. Н.Д. Бабяк, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, Р.І. Заворотній та ін.]. – К.: КНЕУ, 2008. 536 с

53. Миронова Ю. Ю. Бацман Ю. М., Яценко В. В. Підходи щодо сутності, класифікації та оцінки поточних зобов'язань у системі бухгалтерського обліку підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2016. Т. 21, Вип. 5. С. 201-205

54. МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»

55. Мулик Т. О., Гордієнко М. І. Методичні підходи до управлінського аналізу в умовах інтеграційних процесі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 7-19

56. Мурована Т. Особливості організації обліку зобов'язань за податками і зборами в умовах реалізації екологічної політики в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2013. Вип. 6. С. 60-66

57. Мушинський В.В. Поняття та забезпечення виконання зобов'язання: економічний та правовий вимір. *Вісник ЖДТУ*. №3 (53), 2010. С.136–142.

58. Назаренко І. М., Назаренко О. В., Соколенко Л. Ф. Організаційно-методичні основи аудиторської перевірки зобов'язань і забезпечень підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. № 6. С. 194-201

59. Національне П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

60. Омецінська, І. Я. Облік і аналіз зобов'язань будівельних підприємств: методика та організація. Дис. Канд. екон. наук:08.00.09. *Тернопіль*, 2008. 234 с.

61. Орлов І. В. Генезис поняття «Зобов'язання». *Міжнародний збірник наукових праць*. 2009. Випуск 1 (16). С. 170-179

62. Петренко Н. І. Довгострокові зобов'язання як об'єкт бухгалтерського обліку: сутність та складові. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2012. Вип. 2. С. 367-374

63. Подоля Г. В. Облік поточних зобов'язань підприємства: сучасний стан та напрямки удосконалення. *Молодий вчений*. 2014. № 5(1). С. 175-177.

64. Подолянчук О. А. Інвентаризація в аудиті як прийом методу фактичного контролю. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12(1). С. 240-249

65. Подолянчук О. А. Облікова політика щодо заробітної плати. *Облік і фінанси*. 2018. № 1. С. 64-71

66. Подолянчук О. А. Податок на додану вартість: сутність та стан первинного обліку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 1. С. 82-102

67. Подолянчук О. А. Управлінський контроль як вид внутрішньогосподарського контролю підприємства. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 1. С. 117-126

68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000 р. з наступними змінами і доповненнями. Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

69. Пономаренко О. Г. Дискусійні аспекти обліку зобов'язань за кредитами банків *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 50-54

70. Попова В. Д., Маценко Л. Ф., Огороднік А. Ю. Удосконалення обліку фактів господарського життя з невизначеними наслідками в частині забезпечень та непередбачених зобов'язань. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2016. Т. 21, Вип. 5. С. 205-209

71. Потриваєва Н. В., Громова Я. М. Удосконалення аудиту поточних зобов'язань у взаємоз'язку з оптимізацією облікового процесу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 2. С. 11-15

72. Потриваєва Н. В., Громова Я. М.// Удосконалення аудиту поточних зобов'язань у взаємоз'язку з оптимізацією облікового процесу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 2. С. 11-15

73. Правдюк Н. Л., Плахтій Т. Ф. Необхідність оцінки якості фінансової звітності. *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 52-58

74. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України прийнятий ВР України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII

75. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1993 р. № 996–XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>

76. Пташник А. М. Проблеми оцінки поточних зобов'язань в системі бухгалтерського обліку. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2010. Вип. 3. С. 429-432

77. Рогова Н. В. Бухгалтерський облік дисконтування зобов'язань: проблеми реалізації в умовах МСФЗ. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки*. 2014. № 4. С. 193-197

78. Самохвал Н. П. Місце поточних зобов'язань в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Економіка та держава*. 2011. № 9. С. 53-57

79. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 1. С. 59-64

80. Сафарова А.Т. Проблеми оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNUPL/Menagment/2009_647/90

81. Семенко Т. Проблемні питання обліку податкових зобов'язань з ПДВ у контексті Податкового кодексу України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 7. С. 42-46

82. Скрипник М. І., Зеленіна О. О. // Проблеми бухгалтерського обліку елементів позикових зобов'язань підприємства. *Вісник Київського*

національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. 2015. № 1. С. 135-143

83. Сторожук Т. М. Елементи облікової політики підприємства щодо зобов'язань. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право)*. 2013. № 2.

84. Сушко Н. І. Ларікова Т. В., Яблонько О. О. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання в закладах вищої освіти. *Фінанси України*. 2018. № 12. С. 107-119

85. Телегунь М. І. Зобов'язання бюджетних установ та їх облік: практичні аспекти *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2012. Вип. 11. С. 179-184

86. Тесленко Т.І. Облік і аналіз поточних зобов'язань. *Дис... канд. екон. наук*. Київ. 2009. 259 с.

87. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: *Підручник*. К.: А.С.К., 2001. 784 с.

88. Томчук О. Ф. Аналітична інформація – необхідна умова економічного аналізу. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2(2). С. 277-287

89. Томчук О. Ф. Оцінка фінансової стійкості – важлива характеристика фінансового стану підприємства. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12(2). С. 240-250

90. Травінська С. І. Облік і контроль поточних зобов'язань в умовах застосування комп'ютерних технологій. *Економіка та держава*. 2012. № 6. С. 60-64

91. Травінська С. І. Сутність категорії "поточні зобов'язання" в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 21. С. 100-105

92. Травінська С. Особливості ведення обліку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 4. С. 11-18

93. Травінська С. Регістри спрощеної форми обліку поточних зобов'язань. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 2. С. 22-30
94. Туржанський В. А. Податковий та митний аудит зобов'язань за податками і зборами: проблеми уніфікації. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 357-362
95. Ульянова Д. Облікова оцінка зобов'язань природоохоронної діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 11. С. 70-74
96. Усатенко О. В. Організація бухгалтерського обліку і аналізу зобов'язань в компаніях з управління активами. *Облік і фінанси*. 2016. № 3. С. 43-49
97. Фатенок-Ткачук А. О., Данилко А. Р. Облікові процедури контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 26(1). С. 179-187
98. Федоришина Л. І., Свистун І. А. Облік податку на прибуток. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2014. Вип. 11(2). С. 383-390
99. Фендик В. М. Контроль забезпечення зобов'язань як економічна та облікова категорія. *Агроінком*. 2013. № 4-6. С. 95-99.
100. Фендик В. М. Контроль забезпечень зобов'язань та розвиток новітніх облікових систем в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер : Економіка*. 2013. Вип. 4. С. 255-262.
101. Харламова О. В. Методика трансформації обліково-звітної інформації щодо капіталу та зобов'язань при складанні МСФЗ-звітності. *Економіка і регіон*. - 2015. № 3. С. 83-87
102. Ходзицька В. В. Методичні аспекти обліку забезпечень, непередбачених активів і зобов'язань відповідно до міжнародних стандартів. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. Вип. 19. С. 375-383.
103. Хома С. В., Богославець О. Ю. Особливості обліку зобов'язань за випущеними облігаціями відповідно до національних та міжнародних

стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. *Молодий вчений*. 2014. № 5(2). С. 28-32

104. Хомка В. Методологічні засади бухгалтерського обліку зобов'язань. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер : Економіка АПК*. 2013. № 20(1). С. 230-235

105. Цивільний кодекс України

106. Чабанова Н.В., Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік: *Посібник*. К.: ВЦ "Академія", 2002. 672 с.

107. Чернікова І. Б., Гладій І. О. Теоретичні основи обліку поточних зобов'язань у системі управління. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 2. С. 41-51

108. Шевчук С. Визнання та оцінка зобов'язань у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. *Бухгалтерський облік та аудит*. 2009. № 6. С. 18-23

109. Шевчук С. І. Забезпечення відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації щодо поточних зобов'язань. *Вісник КіПНУ імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2009. Вип. 2. - С. 359-365

110. Шепель І. В. Порядок формування облікової політики щодо створення забезпечень відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 36. С. 188-197

111. Шкабрій Н. О. Особливості відображення договірних зобов'язань в бухгалтерському і податковому обліку в контексті видів договорів. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2014. № 1. С. 398-407